

યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને નૈતિક જીવન મૂલ્યોનું માસિક

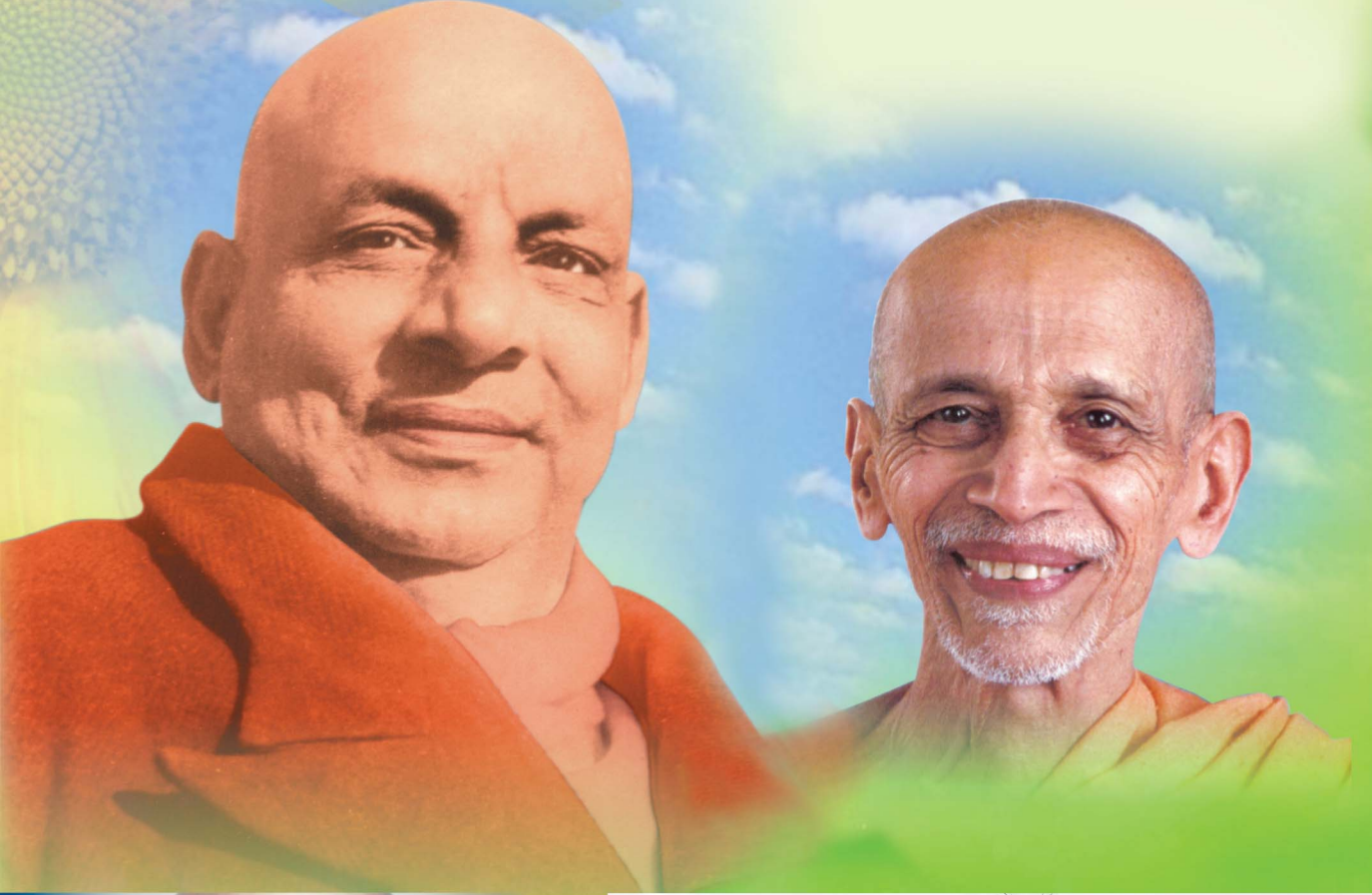
દિવ્ય જીવન

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦/- ● વર્ષ - ૧૪ અંક - ૧૧ નવેમ્બર-૨૦૧૭

Postal Registration No. GAMC 1417/2015-2017 Valid up to 31-12-2017 RNI No. GUJGUJ/2003/15738

Published on 4th of every month and Posted on 5th of every month at PSO, Ahmedabad-2. Annual Subscription Rs.150/-

શ્રીમદ્ ભાગવત કથા-કૃષ્ણ જન્મોત્સવ

અગ્રકૂટ દર્શન, શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ (તા. ૧૯-૧૦-૨૦૧૭)

દીપાવલીની પવિત્ર સંધ્યાએ શિવાનંદ આશ્રમમાં સંતોનું સુભગ દર્શન. (તા. ૧૯-૧૦-૨૦૧૭)

ગાંધીઆશ્રમ-કોચરબ, અમદાવાદ ખાતે ગાંધી સન્માન સમારંભનું દીપ પ્રાગટ્ય. (તા. ૨-૧૦-૨૦૧૭)

વલ્લભવિદ્યાનગર (આણંદ) ખાતે લાયન્સ ક્લબ ડિસ્ટ્રિક્ટ નં. ૩૨૩૨ દ્વારા આયોજાયેલ સહયોગ ઉત્સવનું દીપ પ્રાગટ્ય. (તા. ૧૫-૧૦-૨૦૧૭)

શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજની પ્રેરણાથી પ્રકાશિત દિવ્ય જીવન

વર્ષ : ૧૪

અંક : ૧૧

નવેમ્બર-૨૦૧૭

સંસ્થાપક અને આદ્યતંત્રી :
બ્રહ્મહીન શ્રી સ્વામી યાશવજીવાનંદજી
(ડૉ. શિવાનંદ અમર્યુજી)
સંપાદક પદ્મણ :
અધ્યક્ષ : શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી (તંત્રી)
શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

તંત્રી : શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી
લેખ શોકસલાનું સરનામું :
શિવાનંદ આશ્રમ, જોષપુર ટેકરી,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૫.
ફોન : ૨૬૮૬૧૨૭૪, ૨૬૮૬૨૭૪૫

મુખ્ય અધ્યાયક :
'દિવ્ય જીવન' માસિક, તેનું સંપાદન :
સ્વામી શિવાનંદ સર્વજ્ઞવલ્લભનિધિ
ઈતર પત્રવ્યવહાર અને મહામંત્રીનું અધ્યાયક :
શ્રી યજ્ઞેશભાઈ દેસાઈ
ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંગ
શિવાનંદ આશ્રમ,
જોષપુર ટેકરી, ચેટેલાઈટ માર્ગ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫
ફોન : ૨૬૮૬૧૨૭૪
ટેલિફોન : ૨૬૮૬૨૭૪૫

E-mail :
shivananda_sahram@yahoo.com
Website : <http://www.divyajivan.org>

લવણજમ

બહારના	
વાર્ષિક લવણજમ	: રૂ. ૧૫૦/-
સુનેશ્વરક લવણજમ	: રૂ. ૧૫૦૦/-
(૧૫ વર્ષ માટે)	
પેટ્રોન લવણજમ	: રૂ. ૩૦૦૦/-
ફુટેક નકલ	: રૂ. ૧૫/-
વિદેશ માટે (એર મેઈલ)	
વાર્ષિક (એર મેઈલ)	: રૂ. ૧૮૦૦/-
સુનેશ્વરક લવણજમ	: રૂ. ૧૫૦૦૦/-
(૧૫ વર્ષ માટે) ચેક/ડ્રાફ્ટ (અમદાવાદ) દ્વારા	

ૐ

આજ્ઞાપ્રતીક્ષે સંગતઃ સુવર્તાં ચ, શ્ણપૂર્તે પુત્રપશુઃશ્ચ સર્માન્ ।
एतद् वृक्ष्ते पुरुषस्याल्पमेघसो, यस्मान्मनन् वसति ब्राह्मणो गृहे ॥
સત્યોપનિષદ્-૬:૧:૮

જેના ઘરે અતિથિ બાહ્યાણ ભૂખ્યો બેઠો હોય છે એ મંદબુદ્ધિ મનુષ્યને ના તો એ ઈચ્છિત વસ્તુઓ મળે છે કે જે મળવાની એને પૂરી આશા હતી; ના એ વસ્તુઓ મળે છે, જે મેળવવાનો સંકલ્પ હતો અને એ રાહ જ જોઈ રહ્યો હતો; ક્યારેક કોઈ વસ્તુ મળી પણ ગઈ પણ એમાંથી એને સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી. એની વાણીમાંથી સૌંદર્ય, સત્ય અને માધુર્ય નીકળી જાય છે; જેથી સુંદર વાણીથી પ્રાપ્ત થનારું સુખ પણ એને મળતું નથી; એના યજ્ઞ-દાન વગેરે ઈષ્ટ કર્મ અને કૃપા, તળાવ, ધર્મશાળા વગેરેના નિર્માણરૂપ પૂર્તકર્મ તેમ જ તેનાં ફળ નષ્ટ પામે છે, એટલું જ નહીં અતિથિનો અસત્કાર તેના પૂર્વધુષ્ટથી પ્રાપ્ત પુત્ર અને પશુ વગેરે ધનને પણ નષ્ટ કરી દે છે.

શિવાનંદ વાણી

શ્રદ્ધા

શ્રદ્ધા એ કુદરતી બલિસ છે. તે અદ્ભૂત રીતે કામ કરે છે. તે બળ અને હિંમત આપે છે. શ્રદ્ધાની લાંબા સમય સુધી કસોટી અને ચકાસણી કરવામાં આવે અને છતાં ટકી રહે તો જ તે સાચી શ્રદ્ધા છે. દુર્ભાગ્ય, વિપત્તિઓ દુ:ખો અને મુશ્કેલીઓ એ આપણી શ્રદ્ધાને વિશુદ્ધ અને મજબૂત બનાવવા માટે ઈશ્વરે મુકેલી કસોટીઓ છે. માટે તેમને પ્રસન્ન ચિત્તે વધાવી લો અને ઈશ્વરની કૃપા ગણી તેમનો સ્વીકાર કરો.

ઈશ્વર આપણી શ્રદ્ધાની ડગલેને પગલે કસોટી કરે છે. જો તે મજબૂત-સ્થિર-હરો અને આપણા હૃદયના ઊંડાણમાંથી ઉદ્ભવેલી હરો તો તે કસોટીમાંથી પાર ઉતરશે. જે શ્રદ્ધા ફક્ત મસ્તક-બુદ્ધિ-માંથી ઉદ્ભવેલી હોય છે તે હંમેશાં નબળી હોય છે. જો આપણી આવી શ્રદ્ધા હોય અને કોઈ આકસ્મિક વિપત્તિ આવી પડે તો આપણે ઈશ્વરમાંની શ્રદ્ધા ખોઈ બેસીએ છીએ.

- સ્વામી શિવાનંદ

અનુક્રમ

૧. કહીપતિપદ્	૩
૨. અનુક્રમ, તહેવાર સૂચિ	૪
૩. સંપાદકીય તંત્રી	૫
૪. સાધનચતુષ્ટય - ૨ ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી	૬
૫. આત્મ-અભિવ્યક્તિને નકારવાથી જાત પ્રત્યે હિંસા થાય ખરી? શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી	૧૦
૬. પૂર્ણતા માટે મયામણ-૩ શ્રી સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી	૧૩
૭. ગીતા ગ્રંથ વૈશ્વિક સંપદા શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી	૧૫
૮. આત્મનિરીક્ષણનો અભ્યાસ શ્રી સ્વામી જ્યોતિર્ભયાનંદજી	૧૭
૯. તાલભંગ ન હો પામ... શ્રી સ્વામી નખિલેશ્વરાનંદજી	૨૦
૧૦. સંસ્કારના પારણામાં ડો. શ્રી શરદચંદ્ર બેહરા	૨૪
૧૧. અસ્તિત્વ અને કર્મ શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી	૨૬
૧૨. DIN - DO IT NOW. શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર	૨૯
૧૩. વૃત્તાંત	૩૧

તહેવાર સૂચિ

ડિસેમ્બર - ૨૦૧૭	
તા. સિધિ (માર્ગશીર્ષ સુખ)	
૧	૧૨/૧૩ પ્રદોષ પૂજા
૩	૧૫ પૂર્ણિમા, શ્રી દત્ત જયંતી (માર્ગશીર્ષ વક્ર)
૧૧	૯ ૩૯ મી યોગ શિવક તાલીમ શિબિર શરૂ
૧૩	૧૧ એકાદશી
૧૫	૧૩ પ્રદોષ પૂજા
૧૮	૩૦ શોમવતી અમાવાસ્યા (ચૈત્ર સુખ)
૨૪	૬ ક્રિસમસ ઈવ
૨૫	૭ ક્રિસમસ
૨૯	૧૧ એકાદશી,
૩૦	૧૨ પ્રદોષ પૂજા, યોગ શિવક તાલીમ શિબિર સમાપ્ત

“અનુરોધ-અભિલાષા” ગ્રાહકોને :

- આપનું પત્રવ્યવહારનું સરનામું પિનકોડ સાથે સંપૂર્ણ હોય તે ટપાલ ખાતાના નવા નિયમો મુજબ અનિવાર્ય છે. તેથી સરનામાની ચોકસાઈ માટે વિનંતી.
- આપનો ગ્રાહક નંબર નોંધી લેવા વિનંતી છે, જેથી અંકની પ્રાપ્તિ સંબંધી કોઈ પણ પત્રવ્યવહાર કરતી વેળા ગ્રાહક નંબરનો ઉલ્લેખ વહીવટી સરળતા સર્જી શકે છે.
- સામાન્યતઃ દર માસની પાંચમી તારીખે અંક પ્રસિદ્ધ થયા બાદ તેની રવાનગીનું કામ શરૂ થાય છે. છતાં કોઈ ખાસ કારણોસર પ્રકાશનની નિર્ધારિત તારીખના ૧૦ દિવસ વીત્યે પણ જો આપને અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા બાદ વહીવટી કાર્યાલયને જણાવવું. સિલકમાં હશે તો બીજા અંક મોકલાશે.
- ‘દિવ્ય જીવન’ની સામગ્રી આપને ગમી હશે. તેથી હવે આપનાં પરિચિત વર્તુળોમાં પણ તેની રસલ્હાસ થાય અને ગ્રાહકવૃદ્ધિમાં આપનો નક્કર સહયોગ અમને મળતો રહે તેવી અભિલાષા છે.
- અમદાવાદ સિવાયના ગ્રાહકોએ પોતાનું લવાજમ પ્રક્ટ અગર મનીઓર્ડરથી જ મોકલવું.

દિવ્ય સુધ્ધિગ

પુરુષાર્થ

‘પુરુષાર્થ’ શબ્દ એક સત્ય પ્રગટ કરે છે - ધ્યેય સાહસ અને પરાક્રમ દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે. મૂલ્યવાન લક્ષ્યો અને ધ્યેય એ સાહસના ફળરૂપે પ્રાપ્ત થાય છે. ધ્યાન રાખો કે અહીં હું ‘ફળ’ શબ્દ વાપરું છું, ‘પરિણામ’ નહીં. સાધનાનાં એ ફળ છે. ગુરુદેવ કહે છે - ‘સાચી સાધના કરો.’ સાધના કરવાનો અર્થ છે - ગતિશીલ કર્મ. આ ક્રિયાત્મકતા બુદ્ધિને સમ્યક્ રીતે દોરનારી, હેતુપૂર્ણ અને રજોગુણી હશે અને એ તમને દોરનારી નહીં, બલકે તમારાથી દોરનારી સક્રિયતા હશે.

- શ્રીમતી ચિદાનંદ

સંપાદકીય

નવેમ્બર મહિનો ચાલુ થઈ ગયો છે. ઠંડક લાગે છે; પણ હજુ ગરમીએ વિદાય લીધી નથી. પરંતુ પાનખર બેસી ગઈ છે. વૃશ્ચો ઉદાસ થતાં જાય છે. આવી જ ગમગીની આજથી પચાસ વર્ષ પૂર્વે હરિદ્વારમાં ગંગાતટે આર્યનિવાસમાં ૧૯મી નવેમ્બરે ૧૯૬૮ને કારતક વદ ચૌદશને મંગળવારે રાત્રે નવ વાગીને દશ મિનિટે છવાઈ ગઈ હતી.

ભારતના એક આર્ષપુરુષ પરમાત્માના પ્રત્યક્ સ્વરૂપ પરમ ભાગવદીય પુણ્યશ્લોક પૂજ્યપાદ શ્રીમત્ રંગઅવધૂત મહારાજે ઠું ઠું ઠુંનાં રટણ સાથે તેમની આ માનવ દેહલીલાને અલવિદા કરી હતી. બાપજીએ મહાપ્રયાણ કર્યું હતું. આજે આ શ્રી રંગપરિવારનાં અગણિત પરિજનો આ વર્ષે નવેમ્બરથી આવતા વર્ષે ૨૦૧૮ના ડિસેમ્બર મહિના સુધી બાપજીનાં મહાનિર્વાણનાં પચાસ વર્ષનું સ્મૃતિ વર્ષ ઉજવી રહ્યાં છે.

રુકમણી દેવી-રુકમાબા અને પિતાશ્રી શ્રી વિહલ વળામેનું જ્યેષ્ઠ સંતાન એટલે શ્રી પાંડુરંગ. તેમના પિતાશ્રી દ્વારા જ શ્રીરામનામનો તારકમંત્ર મળ્યો; ત્યારે તેમનું વય માત્ર દોઢ વર્ષનું હતું. પાંચ વર્ષની ઉંમરે તેમના પિતાશ્રીનું દેહાવસાન થયું. ઉપનયન સંસ્કાર પછી આજીવન અવિવાહિત રહીને બ્રહ્મચર્ય પાલનનો દૃઢ સંકલ્પ કર્યો. ત્યારબાદ માતા નર્મદાજીના તટે આવીને નારેશ્વર ખાતે આસનની સ્થિરતા કરી શ્રી દત્તપુરાણનાં ૧૦૮ પારાયણ કર્યાં. નર્મદા પરિક્રમા બે વાર કરી. સંવત ૨૦૧૪ નારેશ્વર ખાતે પૂજ્યશ્રીની ષષ્ઠાઠી પૂર્તિ ખૂબ જ દબદબા પૂર્વક ઉજવવામાં આવી.

ત્યારબાદ ડાકોર, દ્વારકા, અંબાજી અને ૭૦મો પ્રાગટ્ય ઉત્સવ કંપાલા આક્રિષ્ટા ખાતે ઉજવાયો.

ભગવાન દત્તાત્રેય દિગમ્બર કહેવાય છે. શ્રી રંગ

અવધૂતજી મહારાજ પણ સદૈવ કટી વજ્રમાં જ રહ્યા. ઈ.સ. ૧૯૨૬ થી ઈ.સ. ૧૯૬૮ સુધીની તેમની અજાર આરાધનામાં આપણને તેમનાં ત્યાગ, વૈરાગ્ય, અનન્યભક્તિ અને પ્રભુ પ્રત્યેની સંપૂર્ણ શરણાગતિનાં દર્શન થાય છે. પોતાની જાતને ‘આનંદોહહમ્’ એવું તો સૌ કોઈ કહે; પરંતુ પૂજ્ય રંગ અવધૂત મહારાજે તો લખ્યું, “મૂર્ખોહહ, મૂર્ખરાજોહહ મૂર્ખાણાં ચ શિરોમણિ:” તો અન્ય એક પદમાં લખ્યું; “હું ભિખારી ભિખારી ગુરુવરકી દાસી.” ‘બનજા દિવાની’ અને ‘અબ મેં કહાં જાઉં’ માં પ્રભુ વિરહની વેદનાનાં દર્શન થાય છે. અને પ્રભુ પ્રાપ્તિના આનંદને પણ આપણે તેમની રચનાઓમાં ખાસ કરીને શ્રીગુરુલીલામૃત (ખંડ, ૧, ૨, ૩) દત્તભાવની, દત્તનામ સ્મરણમાં અનુભવીએ છીએ.

તેઓ પ્રચાર પ્રિયક દીયે ન હતા. લોકોનાં ટોળાથી દૂર એક નિરંજનની દિવ્ય ફક્કડ અવસ્થામાં રહેતા. તેમના આશ્રમમાં તેમણે લખ્યું હતું. “આને વાલેકો એક સલામ, જાને વાલેકો દો સલામ, ઔર કબી નહીં આને વાલેકો સો સલામ” એક દષ્ટિએ તેઓ એકાંત પ્રિય અને આત્મસ્થ દેખાય છે, પરંતુ અહીં ભક્તિ તત્ત્વ પ્રગટ છે, જે જન્મ્યો તેને એક સલામ, જે મૃત્યુ પામ્યો તેને બે અને મૃત્યુ પછી જે કદી પાછો ફરવાનો નથી તે મહાપુરુષને સો સલામ. માત્ર અડધાં વજ્રમાં રહેતા આ સંતનું જીવન આડંબરરહિત, અહંકારરહિત અને પવિત્ર ચરિત્રનું દિવ્ય જીવન હતું. તેમણે પોતાના સંપર્ક અને સંસર્ગમાં આવનારા મુમુક્ષુઓને પણ ત્યાગ, વૈરાગ્ય તથા આત્મ કલ્યાણના રાજમાર્ગે દોર્યા. એવા આ મહાપુરુષના દેહવિલયની સુવર્ણ જયંતીએ કોટી વંદના. ઠું શાંતિ.

સાધનચતુષ્ટય - ૨

ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી

[પુસ્તક ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજનું જીવન સાધનાનો પર્યાય હતું. તેઓ સાધના-સિદ્ધ પુરુષ હતા. તેમનાં જીવનની પ્રત્યેક પળ અને પ્રત્યેક શ્વાસ સાધના જ હતી. તેમનાં જન્મ શતાબ્દી પછીના દશ વર્ષો એટલે શિવાનંદ દિવ્ય દશક પ્રસંગે આપની સમક્ષ 'સાધના' પ્રસ્તુત કરતાં ખૂબ આનંદ છે.]

તિતિશ્ચા એટલે સહનશીલતા. કોઈ પણ પ્રકારના દબાણને વશ થયા સિવાય કે તેનાથી હારી ગયા સિવાય અને કોઈપણ પ્રકારના વિરોધ વિના, ધીરજપૂર્વક સહન કરવું તેનું નામ તિતિશ્ચા. તિતિશ્ચા એટલે કોઈ પણ પ્રકારના વિરોધ વિના સહન કરવાની શક્તિ કે તાકાત. તિતિશ્ચા એટલે કોઈને વશ થયા વિના, કશા બબડાટ વિના, કશી ફરિયાદ વિના, કશા સંકીચ વિના કે કશા અસંતોષ વિના દુઃખ, દર્દ, મુશ્કેલી કે લાંબુ કષ્ટ સહન કરવાની શક્તિ.

સહનશક્તિ એટલે પરિશ્રમપૂર્વક સહન કરવું અને જાગ્રત અથવા ચેતનશક્તિ વડે વિરોધ કરવો તે. સહનશક્તિ એટલે કોઈ ઉશ્કેરણી અથવા અપમાન શાંતિપૂર્વક બળી જવું તે. જે સહન કરે છે તે જીતે છે. સહનશક્તિથી ઈચ્છાશક્તિ અને ધીરજ કેળવાય છે. સહનશક્તિથી દુઃખજ્ઞો અને મુશ્કેલીઓ જીતી શકાય છે.

તમારી શક્તિ ઘણું ખરું તમને નડતી મુશ્કેલીઓના પ્રમાણમાં વધે છે. મુશ્કેલીઓને બહાદૂરીપૂર્વક સહન કરો. મુશ્કેલીઓ અને આપત્તિઓ, દુઃખ અને આફતોએ મનુષ્યના ચારિત્ર્યનું ઘણું ખરું નિર્માણ કર્યું છે. મુશ્કેલીઓથી જ મનુષ્યનું ચારિત્ર્ય અથવા વ્યક્તિત્વ વિકાસ પામે છે, જેમ મુશ્કેલી વધુ મોટી તેમ તેને પાર કરવામાં યશ મોટો. હોશિયાર ચાલક ભયાનક આંધી અને તોફાનને પાર કરીને જ વધુ યશસ્વી બને છે.

તિતિશ્ચાથી તમે તમારી દિવ્ય મહત્તા બતાવી શકો છો અને પરમાત્મા સાથે ઐક્ય સાધી શકો છો.

આ શરીર તમારું સાધન છે; પણ તે તમે નથી. તિતિશ્ચાથી ઈચ્છાશક્તિ કેળવાય છે. જ્ઞાનમાર્ગના સાધકનો એ એક સદ્ગુણ છે, તેનાથી આ લોકમાં અને પરલોકમાં સુખ પ્રાપ્ત થાય છે પણ તેની એક ખામી છે.

લોકી તિતિશ્ચાઓને ગેરસમજથી નપુંસક અથવા બાયલા સમજા બેસે છે.

લોકી તમને ગમે તેટલું દુઃખ દે તો પણ પ્રસન્નતાપૂર્વક, આનંદથી તે સહન કરો.

જેનામાં સહનશક્તિ છે, જે સુખ અને દુઃખમાં સમતા રાખી શકે છે તે ધીરજવાન છે અને તેવો ધીરપુરુષ જ મોક્ષનો અધિકારી છે.

મૌની બાબા એક મહાન તિતિશ્ચુ છે. તેઓ વૈરાગી છે. તેઓ ચિત્રકૂટથી બે માઈલ દૂર એક જંગલમાં રહે છે. તેઓ સવારે આઠથી સૂર્યાસ્ત સુધી સૂર્યના પ્રખર તાપમાં ઊભા રહે છે. કેટલી આશ્ચર્યજનક સહનશક્તિ! ખરેખર અદ્ભુત!

પ્રસંગોપાત તમારા મક્ષનના ચોગાનમાં ખુલ્લા પગે ચાલો. શરીરને શારીરિક પરિશ્રમની તાલીમ આપો. તમારે કેવળ નોકરો ઉપર આધાર ન રાખવો જોઈએ. તમારાં કપડાં જાતે ધુઓ અને શ્રમનું મહત્ત્વ સમજો. જ્યારે અત્યંત જરૂર હોય ત્યારે જ દવા લો. ધીરે ધીરે તમારી સહનશક્તિ વધારો. ઠંડી-ગરમી, સુખ-દુઃખ, ભૂખ-તરસ વગેરે સહન કરીને દરેક રીતે તમારી સહનશક્તિમાં વૃદ્ધિ કરો. તિતિશ્ચા એ તો યોગી, જ્ઞાની અને ભક્તજન માટે પ્રાપ્ત કરવાનો સદ્ગુણ છે. યોગના સફળ અનુષ્ઠાન માટે તેના અભ્યાસીઓએ ઘણી મુશ્કેલીઓ સહન કરવી પડશે અને ઘણી વખત આહાર અને વિહાર વિના રહેવું પડશે. તિતિશ્ચાથી ઈચ્છાશક્તિ વધશે.

ભયાનક દુઃખો અને કસોટીઓમાંથી પાર ઊતરતાં નબળો મનુષ્ય અતિ બળવાન, શુદ્ધ અને ભવ્ય વ્યક્તિ તરીકે બહાર પડે છે. જ્યારે કુદરત કોઈ મનુષ્યને

પરમ પુરુષ બનાવવા માગે છે ત્યારે પહેલાં તે તેને દુઃખો અને કસોટીઓની કુલડીમાં નાખી તપાવે છે. તેથી દુઃખો અને મુશ્કેલીઓથી ગભરાઈ જશો નહિ. તેઓ તો છૂપા આશીર્વાદ સમાન છે.

તિતિશ્ચા એ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટેનું સાધન અને શરત છે. કેટલાક સંતો તિતિશ્ચાને જ જીવનનું ધ્યેય બનાવી દે છે. તેમના જીવનના અંત સુધી તેઓ શિયાળામાં ઠંડા પાણીમાં અને ઉનાળાનાં પ્રખર તાપમાં એક પગે ઊભા રહે છે. તિતિશ્ચા પોતે-એકલી મનુષ્યજીવનનો ચરમ હેતુ પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ ન થઈ શકે.

તિતિશ્ચા તો ધ્યેયસિદ્ધિ માટેનું એક સાધન છે. કેટલાક લોકો ધાબળો વગેરે તજીને તડકા અને ઠંડા પાણીમાં ઊભા રહેવામાં આખું જીવન અર્પી દે છે. તેઓ ધ્યેય વિસરી જાય છે. તિતિશ્ચાનું ધ્યેય અથવા લક્ષ્ય છે જ્ઞાન. સબળ ઈચ્છાશક્તિવાળા માણસને તિતિશ્ચાનો અભ્યાસ કરવાની જરા પણ જરૂર નથી. તે પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે ગમે તે પ્રકારનું કઠોર તપ કરી શકે છે. તપના નામે તમારું સ્વાસ્થ્ય બગાડશો નહિ. તમારી સામાન્ય બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરો. કુદરતી અને સાદું જીવન જીવો.

હંમેશાં શાંત, પ્રસન્ન અને સ્થિર બનો. અભ્યાસ કરો. કદી પણ ઉત્તેજિત કે અધીર ન બનશો. ખડકની જેમ અડગ ઊભા રહો. હંમેશાં શાંત, પ્રસન્ન અને અશુભ્ય બનો. કદી અધીર ન બનશો. જ્યારે તમે શાંત હશો ત્યારે તમને આંતરિક શક્તિ પ્રાપ્ત થશે; તમારામાં દિવ્ય શક્તિ પ્રવાહિત થશે. જ્યારે તમે શાંત હશો ત્યારે તમે ઊંડો અંતર્નાદ સાંભળશો.

મનુષ્યના સ્વભાવનો મનોવૈજ્ઞાનિક અભ્યાસ કરો. તેના સ્વભાવનું વિશ્લેષણ કરો. જ્યારે તમે જુદા જુદા સ્વભાવના માણસો સાથે હશે-ફરો ત્યારે તમારી જાતને બરાબર જાનુકૂળ બનાવો. પરિસ્થિતિને અનુકૂળ થવાની શક્તિ સંપૂર્ણપણે કેળવો. સહનશક્તિ કેળવો ત્યારે જ તમે સુખી બની શકશો.

જ્યાં જ્યાં તમે જાઓ છો ત્યાં ત્યાં તમારી સાથે

તમારું મન, તમારી વાસનાઓ અને તમારા સંસ્કાર લઈ જાઓ છો. રાગ-દ્વેષ તો સર્વત્ર છે, છેક હિમાલયની ગુફાઓમાં પણ છે. તમારામાં જ તમારી દુનિયા અને તમારું વાતારણ સર્જો, ત્યારે જ તમે ગમે ત્યાં અને ગમે તેવા સંજોગોમાં પણ સુખી થઈ શકશો. મનની સમતા એ બધાં સદ્ગુણોમાં શ્રેષ્ઠ છે. માટે ધીરજ અને ખંતથી આ સદ્ગુણ કેળવો. આ સદ્ગુણ પ્રાપ્ત કર્યા પછી બીજાં બધાં સદ્ગુણો તમને આપોઆપ જ આવી મળશે.

તમે જેમની સાથે હળો-મળો તેમના સ્વભાવ અને માનસને અનુકૂળ થાઓ. આ સુખનું રહસ્ય છે. ધીરજપૂર્વક મુશ્કેલીઓ સહન કરો. તમારા મનને દરેક પરિસ્થિતિ અને સ્થળને અનુકૂળ બનાવો ત્યારે જ તમે સાચા બળવાન બની શકશો. જે સાધક કસોટીઓ, પ્રલોભનો અને પ્રતિકૂળ સંજોગો વચ્ચે રહીને વિકાસ સાધવા પ્રયત્ન કરે છે તે જ વજ્ર સમાન ઠઠ બની શકે છે. તે ખૂબ જ શક્તિશાળી બનશે. પ્રકૃતિમાતા સારી રીતે જાણે છે કે પોતાનાં બાળકોને કેવી રીતે કેળવવાં. માટે જરાપણ બડબડાટ કે અસંતોષનો ગણગણાટ કરશો નહિ. તમારા મનને હંમેશાં બધી જ પરિસ્થિતિઓમાં શાંત અને પ્રસન્ન રાખો.

જો તમે નિષ્પક્ષપાતી હો, જો તમે તમારી ઈન્દ્રિયોના સ્વામી હો, જો તમારું મન ગમે તેવી અનંત મુશ્કેલીઓ, આપત્તિઓ, દુઃખ, બીમારીઓ કે ઉત્સવપર્વો વચ્ચે પણ અશુભ્ય, સ્થિર રહી શકતું હોય, જો તમે કોઈ વસ્તુ માટે સ્પૃહા કે તિરસ્કાર ન રાખતા હો તો માની લો કે તમને સંપૂર્ણ શાંતિ વરેલી છે. શાંત મનમાં જ સત્યનો આપોઆપ ઉદય થશે. માટે ગમે તે ઉપાયે પણ આ સદ્ગુણ કેળવો.

નિષ્કળતા એ સફળતાની ઈમારતનો આધારસ્તંભ છે. માટે નિષ્કળતાથી નાસીપાસ ન થશો. ઊંઠો! કમર કરો. હિંમતવાન બનો. બહાદુર બનો. મુશ્કેલીઓનો સામનો કરો અને એક પછી એક તેમને પાર કરો.

કોઈ પણ સંજોગોમાં નિરાશ ન બનો. ચિંહની માફક મક્કમ ચાલે ચાલો. લોકનિંદા કે ટીકાથી ગભરાશો નહિ. લોકો તો હજુ પણ ભગવાન શંકર, ભગવાન શ્રીરામચંદ્ર, શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રીશંકરાચાર્યને ગાળો દે છે. તેઓ તો આદિથી અંત સુધી તેમ કર્યા જ કરશે. દુનિયા તામસી લોકોથી ભરપૂર છે. જ્યારે સાત્ત્વિક લોકો બહુ જ થોડા છે. તમારા મન ઉપર સંયમ કેળવો. હંમેશાં દરેક પરિસ્થિતિમાં વજ્ર સમાન દઢ રહો. ઠંડું, શાંત અને સ્થિર મન રાખો. આ જ સર્વોત્તમ જ્ઞાન છે. ઊંઠો, કમર કસો, ઈન્દ્રિયો અને મન સાથે સંત્રામ કરો. બમણા વેગ અને શક્તિથી દુનિયાની સેવા કરો. તમે ઝળહળતી સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત કરો. તમને 'કેવલ્ય' ધામની પ્રાપ્તિ થાઓ.

તમે આત્મા છો, શરીર છો કે મન છો? તમે મારા જેટલાં પુસ્તકાં વાંચ્યાં હશે, પરંતુ હજુ પણ કોઈ નજીવી ટીકા તમારી સામે કરવામાં આવે તો તમે તમારા મન અને શરીર સાથે તાદાત્મ્ય સમજી મગજ ગુમાવો છો. આવો સબળ છે તમારો અહંકાર. લોકો તમારા મન અને શરીરની ટીકા કરી શકે છે. તમને પોતાને જ તમારું મન અને શરીર ગમતાં નથી. જે લોકો તમારા મન અને શરીરની ટીકા કરે છે તેઓ વાસ્તવમાં તમારા મિત્રો જ છે. તો હે મારા વહાલા રામ! તમે ગુસ્સે શાને થઈ જાઓ છો? હજુ તમારામાં નબળાઈ છે. આધ્યાત્મિક દષ્ટિએ તમે હજુ બાળક છો. ટીકાને ન ગણકારો. ભૂતકાળની ઘટનાઓનું ચિંતન શા માટે કરો છો? આ બહુ ખરાબ આદત છે. આમ તો તમને કદી મનની શાંતિ પ્રાપ્ત થશે નહિ. નજીવી ટીકા અને આલોચનાને ગણકાર્યા સિવાય તેનાથી ઉપર ઊંઠો અને વજ્ર સમાન દઢ બનો. અપકાર ઉપર પણ ઉપકાર જ કરો. આ સત્યને આચરણમાં મૂકો.

બધાંને ચાહો. તમારું ભૂંડું કરવા ઈચ્છતા કે તલવારથી તમારું માથું ઉડાડી દેવાની યોજના કરનારને અને તમારો નાશ કરવા વિચારતા તમારા દુષ્ટ દુશ્મનને પણ ચાહો. અલબત્ત, આ કઠિન છે; પરંતુ જો તમે ખરેખર આધ્યાત્મિક પ્રગતિ અને મુક્તિ ચાહતા હશો તો તમારે

આનું આચરણ કરવું જ પડશે. આ જ સાચો સંન્યાસ. સાચો સંન્યાસી તો તેને જ કહેવાય, જે એમ અનુભવે કે મારે શરીર જ નથી. તમારો નાશ કરવા તાકીને બેઠેલા લોકો વચ્ચે અને ખરાબમાં ખરાબ પરિસ્થિતિમાં તમારે રહેવું જોઈએ, કામ કરવું જોઈએ અને ધ્યાન પણ ધરવું જોઈએ. આમ થશે તો જ તમે આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરી શકશો. ત્યારે જ તમને યોગીના જેવા નિશ્ચલ અને શાંત મનની પ્રાપ્તિ થશે. નિઃશંક, આ રીત ખૂબ જ મુશ્કેલ છે, પરંતુ તેનાથી જરૂર તમારામાં વજ્ર સમાન દઢતા આવશે.

જ્યારે તમારે એક પ્રકારના કડવા અનુભવોનો સામનો કરવાનો છે તેવા સમયે જો તમે કોઈની નિંદા સાંભળવાથી કે કોઈ ઈર્ષાળુ લોકોના તમારા પ્રત્યેના દુષ્કૃત્યથી દુભાઈને લોકચેવાનું તમારું કાર્ય છોડી દેશો તો તેથી તમને ખૂબ જ નુકસાન થશે. તેનાથી તમારી આધ્યાત્મિક પ્રગતિને ઘણો મોટો ધોકો પહોંચશે અને તમારી પ્રગતિ રુંધાઈ જશે. કડક લોકનિંદા, સખત ટીકા અને લોકો તરફથી ઊભી કરાતી આપત્તિઓનો સામનો કરવાની તમારામાં નૈતિક હિંમત અને શક્તિ હોવાં જોઈએ. ભગવાન શ્રીરામચંદ્ર અને પાંચ પાંડવોએ ભોગવેલી મુશ્કેલીઓની સરખામણીમાં તો તમારી મુશ્કેલીઓ કોઈ વિસાતમાં નથી. તમે મદદઈ, નૈતિક હિંમત અને આધ્યાત્મિક શક્તિ દાખવો. ધ્યાનથી મેળવેલી આંતરિક શક્તિની હવે કસોટી છે. જો તમે નિષ્ણપૂર્વક ધ્યાન કર્યું હશે તો તમારામાં વિપુલ શક્તિ હશે, જેથી તમે બધી જ મુશ્કેલીઓ હસતા મોઢે સહન કરી શકશો. જો તમારામાં શક્તિ ન હોય તો એ બતાવે છે કે તમે સાચું ધ્યાન કર્યું નથી. સાચા ધ્યાનથી પુષ્કળ આંતરિક શક્તિ મળે છે.

અપમાન, અનાદર, અપશબ્દો કે કર્કશ શબ્દોથી ગભરાશો નહિ. તેમને તમારાં આલુખણો સમજી ધારણ કરો. ઘણા લોકો પોતાની થોડી અપકીર્તિ સાંભળતાં જ ખૂબ ચિંતાતુર બની જાય છે. આ તો

નકામા શબ્દો છે. આ તો હવામાંના તરંગો છે. ઉપહાસ શું છે? નિંદા શું છે? આ બધાનું વિશ્લેષણ કરો, વિચાર કરો. તે બધાં ધીરે ધીરે બીજા બની લુપ્ત થશે. નિંદા એક કાનથી સાંભળી બીજા કાને બહાર કાઢી નાખો. તમે તો નિઃશબ્દ અમર આત્મા છો તેથી કશાની તમારા ઉપર અસર થઈ શકે તેમ નથી. તમે અભેદ છો.

શ્રદ્ધા : તિતિશ્યા પાછીઆવે છે શ્રદ્ધા. શ્રદ્ધા એટલે ગુરુ, ધર્મશાસ્ત્રો અને તેથી પણ આગળ વધીને પોતાની જાતમાં અટલ વિશ્વાસ. શ્રદ્ધા ખરી પણ અંધશ્રદ્ધા કે આંધળો વિશ્વાસ નહિ. તેનો આધાર ચોક્કસ તર્ક, પુરાવા અને અનુભવ ઉપર છે. આમ હોય ત્યારે જ તે અનંત શ્રદ્ધા હોઈ શકે. ત્યારે જ તે પૂર્ણ અવિચળ શ્રદ્ધા હોઈ શકે. વહેમી માન્યતાઓ અને ધાર્મિક રૂઢિઓ કે સામાજિક રીતરિવાજોમાં વિશ્વાસ મનુષ્યની આધ્યાત્મિક પ્રગતિમાં સહાયભૂત થઈ શકે નહિ. મન સદા ચંચળ રહેશે. શણે શણે નવી નવી શંકાઓ ઉદ્ભવશે. સાંપ્રદાયિક મતવાદીઓ પોતાનો મત બીજા ઉપર ઠોકી બેસાડે છે અને પોતાના સંપ્રદાયની સંખ્યા વધારવા બીજાઓને ધર્મપરિવર્તન કરાવે છે અને પોતાના સંપ્રદાયમાં લઈ લે છે. નવા આગંતુકો તેમના નવા સંપ્રદાયમાં સાચો સંતોષ પામતા નથી, આથી આ લોકો વળી બીજા સંપ્રદાયમાં દાખલ થાય છે. શ્રદ્ધા સૌથી અગત્યનો ગુણ છે. શ્રદ્ધા વિના કોઈ આધ્યાત્મિક પ્રગતિ શક્ય નથી. શ્રદ્ધામાંથી નિષ્કાજન્મે અને નિષ્કાથી આત્મસાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત થાય છે. જો શ્રદ્ધા અચળ નહિ હોય તો તે થોડા જ સમયમાં મરી પરવારશે અને સાધક અહીં-તહીં ગમે ત્યાં ધસડાઈ જશે.

ગુરુ પસંદ કરવામાં તમારે ખૂબ જ સાવધાની રાખવી જોઈએ. એક વખત ગુરુ પસંદ કર્યા પછી ગમે તે ભોગે પણ તમારે તેમને વળગી રહેવું જ જોઈએ. તમારે તેમના ઉપદેશમાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકવો જોઈએ અને નિઃસંદેહ તમારે તેમને અનુસરવું જોઈએ ત્યારે જ તમારો સહેલાઈથી વિકાસ થશે. તમારા ગુરુમાં તમને પૂર્ણ શ્રદ્ધાભાવ હોવો જોઈએ ત્યારે જ આધ્યાત્મિક પ્રગતિ સાધી

શકશો. ગુરુ અને પુસ્તકો તમને પ્રેરણા આપે છે અને તમારા માર્ગમાંથી બધી જ અડચણો દૂર કરે છે. આધ્યાત્મિક માર્ગે એક-એક ડગલું તમારે જાતે જ આગળ ભરવાનું છે. ગુરુ તો તમને પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન આપે. આ બરાબર યાદ રાખો. તમારા માટે ગુરુ સાધના ન કરે.

બધું જ જ્ઞાન અંદરથી ઉદ્ભવે છે. અંદર રહેલો આત્મા જ તમામ જ્ઞાન અને સુખનું ઉદ્ભવ-સ્થાન છે. વિવેક, વૈરાગ્ય, શમ, દમ, ઉપરતિ વગેરેના અભ્યાસથી મન શુદ્ધ થાય છે અને આત્માઓની જ્યોતિ ઝળહળવા લાગે છે. સાધક તીવ્રા મંદ અવાજથી દોરવાય છે. તેણે પ્રાકૃતિક મનના અવાજને આત્માનો અવાજ માની લેવાની ભૂલ ન કરવી જોઈએ. જો મન સંપૂર્ણ રીતે શુદ્ધ નહિ હોય, જો તેમાં ગુપ્ત વાસનાઓ હશે, જો તેમાં સૂક્ષ્મ અને દુર્બી વાસનાઓના આંતરપ્રવાહો હશે તો આત્માનો અવાજ નહિ સંભળાય. ચોર મન વચમાં પડવા કોશિશ કરશે અને તે વચ્ચે પોતાનો અવાજ ઊંચો કરશે. માટે સાધકે ખૂબ ખૂબ સાવધાન બનવું પડશે અને વાસનામય મન અને શુદ્ધ આત્માના અવાજનો ભેદ સમજવા પ્રયત્ન કરવો જ પડશે. જો આત્માનો અવાજ ન સંભળાય, જો દિવ્ય પ્રકાશનું આગમન ન થાય, જો જ્ઞાનનો ચમકારો કે અંતર્જ્ઞાનનો પ્રકાશ ન ઝબૂકે તો સાધકે શમ, દમ અને ઉપરતિનો પ્રભળ અભ્યાસ કરવો જોઈએ. સાધકે જ્ઞાનના ચમકારાને ચુસ્ત રીતે અનુસરવું જોઈએ. તેણે પોતાની અહંકારમય પ્રવૃત્તિ અથવા અભિરુચિથી મનને આમતેમ ફેરવવું ન જોઈએ. જો તે આંતરપ્રકાશને અનુસરશે તો પ્રકાશ વધુ ને વધુ તેજોમય બનશે અને અંતે તે જ્ઞાનની ઝળહળતી જ્યોતમાં પરિણમશે.

□ 'સાધના'માંથી સાભાર

આત્મ-અભિવ્યક્તિને નકારવાથી ખત પ્રત્યે હિંસા થાય ખરી?

- શ્રી સ્વામી વિદ્યાનંદજી

પરમોચ્ચ, શાશ્વત, અવિકારી પુરુષ, એક લોકોત્તર અને નિરપેક્ષ વૈશ્વિક વાસ્તવિક-સત્તા, જે જગતના બધા ધર્મોમાં અને તે દ્વારા આરાધાય છે, બધા જીવંત ધર્મોનાં શાસ્ત્રો જેનું ગૌરવ ગાય છે, ભક્તિનાં બધાં સ્થળોમાં જે પુરુષનું બહુમાન થાય છે, આરાધના થાય છે અને પૂજન થાય છે અને બધા ધર્મોની પાછળ તેમજ તેમનાથી પર જે એક અદ્વિતીય પુરુષ રહેલો છે તેને ભક્તિભાવપૂર્વક પ્રણામ. તમારા જીવનના ધ્યેય અને નિયત ગંતવ્ય પર પહોંચવા તમારા જીવનને તે પુરુષની દિવ્ય કૃપા સહદર્શન કરો! તે પુરુષની સભાનપણે વધુ ને વધુ નજીક પહોંચવાની એક સતત, અવિરત, સદા-પ્રગતિશીલ પ્રક્રિયા તમારા આખા જીવન અને તમારા જીવનની બધી પ્રવૃત્તિઓને ઉજાળે.

કારણ આત્માની આ આંતરયાત્રા છે. તેની દિશા બહાર તરફ નથી. આ એક એવી અસાધારણ યાત્રા છે, જેનું ગંતવ્ય તમે જ્યાંથી યાત્રા શરૂ કરો ત્યાં જ છે, કારણ તે પુરુષ સર્વવ્યાપક, સદા-વર્તમાન, અંતર્યામી વાસ્તવિક-સત્તા છે, જેને પહોંચવા કરતાં વધુ તો તેને ખોળી કાઢી તેનો અનુભવ કરવાનો છે. આ એવી યાત્રા છે જેમાં પહોંચવાનું કે આવી જવાનું નથી, પણ આ યાત્રા સમજણ માટેની, એક સદા-વર્તમાન તરફની સભાનતાની ક્રમશઃ પ્રગતિનાં સોપાન સમી છે. આ યાત્રામાં કોઈ સ્થળે જવાનું નથી.

બધી યાત્રામાં જેમ સમયનો ગાળો જાય છે તે રીતે આ યાત્રા પણ સમય લે છે. આ દૃષ્ટિએ જ આ પણ એક યાત્રા છે. અહીં સીધી રેખામાં ક્યાંય જવાનું નથી. અહીં તો સભાનતાની વૃદ્ધિ કરવાની છે. આ એક એવો આંખો પ્રકાશ છે, જે ક્રમશઃ વધુ ને વધુ પ્રકાશિત થતો જાય છે અને અંતે તેનું આંજી નાખતું તેજ પૂર્ણ ક્ષમતા સુધી વધે જાય છે. જાણે એક સૂતેલી વ્યક્તિ ધીમે ધીમે જાગ્રત થવા

માં તેવી પ્રક્રિયા છે. જ્યારે તે જાગે છે ત્યારે તે પૂરી ઊંઘમાંથી નીકળી હોતી નથી. ઊંઘ હજુ ચાલુ હોય છે. પહેલાં અર્ધજાગ્રત અવસ્થા-સૂસ્તી હોય છે અને પછી ધીમે ધીમે ઊંઘ ઊડતી જાય અને અંતે પૂરી સભાન સ્થિતિ આવે જ્યારે જરા પણ ઊંઘ રહે નહિ.

અને છતાં આવું બને કે ન પણ બને, તેનો આધાર તમારી ઈચ્છા પર છે. જો જાગતા રહેવાની જરૂર છે તેવી તમારામાં સભાનતા હશે તો રસ્તાની વચ્ચે પણ તમે પૂર્ણ જાગ્રત અવસ્થામાં આવી જશો પણ જો તમારી પર ઊંઘ સવાર થઈ ગઈ હશે તો વિશ્વનાં બધાં બળ ભેગાં કરશો તો પણ તે તમને જાગાડી શકશે નહિ.

તેમ છતાં, જાગ્રત કરતા આવેગનું બીજ વાવ્યું હતું - પરમાત્માએ “યમેવૈજ્ઞ વૃક્ષિતે તેન લભ્યઃ- જેને પરમાત્મા પસંદ કરે, તેનાથી જ પરમાત્મા મેળવી શકાય છે અને તેને જ પરમાત્મા ધોતાનું ખરું પ્રકૃતિ-સ્વરૂપ બતાવે છે.” આ જાગૃતિ તમો કશુંક કરો તેથી આવતી નથી. તે પુરુષ જેને પસંદ કરે તેની સામે તે ઉદ્ઘાટિત થાય છે એટલે શુભેચ્છા અને જિજ્ઞાસા પણ ઈશ્વરની ભેટ સમજવાં. આ જાગૃતિ, આ સચ્ચિદાનંદ-ચેતના તમારામાં રહેલા ઈશ્વરની તમારી અંદર ચેષ્ટા છે, તમારી ગતિ-વિધિ નથી.

જ્યાં સુધી તમે જીવતા રહો છો ત્યાં સુધી તમે ઈશ્વરની તમારા અંદરની ગતિવિધિને અટકાવતા રહો છો. ઈટાલીના આસિસીના મહાન સંત ફ્રાન્સિસે તેમની સરળ પ્રાર્થના એક મહત્વની લીટીથી પૂરી કરેલી “આપણે મરીએ તો જ આપણે શાશ્વત જીવનમાં જન્મીએ” - આમ, વિના કારણ તેમણે નથી કહ્યું. તે કહેવા માગે છે, કે આપણા અલ્પ અહંનું મૃત્યુ કરવાથી આપણે શાશ્વત જીવન પામીએ છીએ. અહંનું મૃત્યુ અનિવાર્ય છે અને અર્જત જીવન માટે પરમાવશ્યક છે.

તેનો અર્થ એ છે કે અહં-ચેતનામય જીવન, જીવન નથી. તે સદા-શાશ્વત જીવનથી વિરુદ્ધ છે. તેથી જ મહાન ગુરુ ઈસુએ કહેલું “જે જીવનને વળગી રહેશે તે જીવન ગુમાવશે અને જે પોતાનું જીવન ન્યોછાવર કરશે તે જીવન બચાવશે.” માટે, ચાલો, આપણે પ્રાર્થના કરીએ કે જીવવા માટે આપણે મરી જઈએ.

ધ્યાન અને પૂજનીય પવિત્ર ગુરુદેવ સ્વામી શિવાનંદજીએ માણસે પોતાના અહંને રફતે-રફતે મારવાની પ્રક્રિયા વિષે કહેલું : “તમારી અંદર ઈશ્વર છુપાયેલો છે. તમારી અંદર અમર આત્મા છે. તમારી અંદર હર્ષનો કુવારો છે. તમારી અંદર પરમાનંદનો સાગર છે. આ નાનકડા અહંને મારી નાખો. જીવવું હોય તો મરો. દિવ્ય જીવન જીવો.”

આ નાનકડા ‘અહં’ને મારશે કોણ? તમારો પોતાનો અંતરાત્મા, વિચારયુક્ત બુદ્ધિ, વિવેકાત્મક બુદ્ધિ, ઉચ્ચતર આત્મા, ઉચ્ચતર સમજશક્તિ, જીવંત બુદ્ધિ, પરિશુદ્ધ બુદ્ધિ, શુદ્ધ બુદ્ધિ, પવિત્ર મન આ કામ કરશે એટલે ચિત્તશુદ્ધિ પર ભાર આપવામાં આવે છે. આપણી અંદર પ્રકાશ અને અંધકાર બન્ને છે. આપણી ચેતનામાં આપણે દિવસનું પ્રભાત ધાવવું જોઈએ, આપણા અંતઃકરણને સભાનતા દ્વારા અવિચ્છિન્ન દિવસ બનાવવો જોઈએ.

પશ્ચિમના યુવાન ધોકોમાં આજકાલ એક ખૂબ લોકપ્રિય અને મહત્વની કહેવત છે: “જતું કરો અને ભગવાનને સંભાળવા દો”- યુગોષી ચાલતી આવતી અહં-પ્રક્રિયાના સતત અને અવિરત પ્રગટીકરણના ત્યાગને જો યોગ કહીએ તો તેમાં ત્યાગ તેમજ નિયંત્રણ આવી જાય છે. અહં સતત રીતે પ્રગટીકરણ શોધે છે, અભિવ્યક્તિ ચાહે છે, પોતાનું અનુમોદન ઈચ્છે છે, પોતાની સત્તા જમાવવા માગે છે અને આ અભિવ્યક્તિ નકારવી તે પ્રક્રિયાની શરૂઆત છે. “મને તારા ચાકરોનો પક્ષ ચાકર થવા દે.”

આત્મ-અભિવ્યક્તિના કુદરતી આવેગને તમે નકારો તો તમે જાત પર હિંસા નથી આચરતા? એવું દેખાય ખરું. જો તમારી ઈચ્છાની ઉપરવટ થઈને અભિવ્યક્તિને નકારો તો હિંસા ગણાય, જો તમે અનિચ્છાથી કરો, જો અધકચરો યત્ન કરો, જો તમને કોઈ ફરજ પાડે અને કરો તો તે હિંસા છે, તેનાથી મનોવૈજ્ઞાનિક અસરો પડે, પરંતુ જો અહંની અભિવ્યક્તિને નકારવાનું કામ તમે હર્ષપૂર્વક કરો એમ જાણીને કરો કે અહં-ચેતનાનું વિરમન એ જીવાત્મા માટે સૌથી મોટો ઘાબ છે તો આ સૌથી મોટો ત્યાગ છે.

વ્યક્તિ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. વ્યક્તિ છે તે ભૂલભરેલ ખ્યાલ, ઈશ્વર એકલો જ છે તે વાત સ્પષ્ટ રીતે સમજણપૂર્વક સ્વીકારવાનો અભાવ અને ઈશ્વરથી અતિરિક્ત કશું નથી તે સમજણની ખામી - આ ત્રણે વસ્તુ અહંનું ઘડતર કરે છે અને આ ખોટા ખ્યાલનો ત્યાગ એ ત્યાગનો સાર છે. અહીં કોઈ પ્રકારની આત્મ પ્રતિ હિંસા નથી, કારણ તમે આમ કરવા માગો છો. તમને ખબર છે કે તેમાં તમારું સર્વોચ્ચ ભક્તું છે. તમે તેમાં ઊંડો રસ ધો છો. મોટા ઉત્સાહથી, વિપુલ સભાનતા અને સમજણપૂર્વક તમે આમ કરો છો. આમાં જ મારું સૌથી વધુ ભક્તું છે તેમ જાણીને “ ‘હું’ મટી જાઉં છું અને ઈશ્વર જ છે’ તેવી જીવંત આંતરદૃષ્ટિ સાથે તમે આમ કરો છો.”

‘હું ઈશ્વરનો અંશ છું’ એ જીવંત સભાનતાની મહત્તર આત્મ-અભિવ્યક્તિ છે. જેટલો વધુ હું આ વાત સ્વીકારવાનો નકાર કરીશ તેટલો વધુ હું ઈશ્વરથી અલગ પડીશ. જેટલો વધુ આ વાતની સ્વીકૃતિ તેટલો વધુ હું જીવંતો થઈશ કે હું ઈશ્વરનો અંશ છું, હું કદી તેનાથી વિખૂટો નથી. જીવંત ચેતનાની આ અભિવ્યક્તિ છે. સાચો ‘હું’, સાચી ઓળખાણ.

તેથી સાચું પૂછો તો, આત્મ-અભિવ્યક્તિને નકારવા તથા આત્મ-અભિવ્યક્તિને રોકવાની નકારાત્મક અવસ્થાના બદલે, ઊલટાની આ તો ખરી

આત્મ-અભિવ્યક્તિ છે. તે માણસના પોતાના ઉચ્ચતર આત્માની ખરી આત્મ-અભિવ્યક્તિ છે, તે ખરા 'તમે'ને પ્રગટ કરે છે. આમ જોતાં એ જ ખરી સિદ્ધિ છે, સિદ્ધિનો નકાર નથી. આ સર્જનાત્મક ધાર્મિક પ્રક્રિયા છે, આ સકારાત્મક આધ્યાત્મિક પ્રક્રિયા છે. આથી ઉલ્લાસ જ ધાય, આથી તો આનંદ-મંગળ જ ધાય. તેમ કરવાથી કોઈ નકાર કે હતાશાની ઋણાત્મક અવસ્થા પેદા ન ધાય. ખરું જોતાં આ મુક્તિ છે, બંધન નથી.

આમ જોતાં આ હિંસા નથી, તે દબાણ નથી, તે દમન નથી. તે મુક્તિ છે, વ્યક્તિની જાગૃત ચેતનાની અભિવ્યક્તિની આ ઉચ્ચતર સ્થિતિ છે, તે વ્યક્તિનો ખરો આત્મા છે, ખરી ઓળખાણ છે. તે દષ્ટિએ, બધી પ્રક્રિયા સકારાત્મક અને રચનાત્મક પ્રક્રિયા છે. આ આગળ ધપવાનું કાર્ય છે, પીછેહઠક નથી. તે બંધિયાર અવસ્થા નથી, ગતિનો વિરોધ નથી. તે માનવ સ્તર પર નહિ પણ ઉચ્ચતર અર્થમાં ગતિશીલતા છે. તે પરાકાષ્ટા તરફ, સાચી પરિપૂર્તિ માટે આત્માનું સીધું-ઊંચું આરોહણ છે. આમ સમજીને માણસ પ્રવૃત્તિ કરવામાં લાગે છે. વ્યક્તિ હંમેશા પરિપૂર્તિની અવસ્થામાં જ રહે છે.

મૌખિક, માનસિક અને શારીરિક કાર્યો દ્વારા, એક-એક ક્ષણે, એક-એક ચેષ્ટા દ્વારા, ઉદ્યમપૂર્વક, ધૈર્ય રાખીને, આ કામમાં લાગેલા રહેવું જોઈએ. પછી જીવન પરિપૂર્તિ પ્રતિ આત્માની ભવ્ય ગતિવિધિ બની રહેવું જોઈએ.

આ છે સાધના. આ છે યોગાભ્યાસ. ગતિવિધિ સિવાયની યાત્રા, અંતરલક્ષી યાત્રા, વૃદ્ધિ તરફની યાત્રા, તેના અગાધ ઊંડાણનું આધ્યાત્મિક જીવન આ છે. તમારે જ્યાં પહોંચવાનું છે ત્યાંથી જ તેની શરૂઆત થાય કારણ બંને એકસાથે અસ્તિત્વ ધરાવે છે. ઈશ્વર હાથ અહીં જ છે, તે કોઈ પહોંચવાનું, દૂરનું કે ઘાંબા અંતર પરનું લક્ષ્ય નથી. ઈશ્વર કશુંક જાણવાનું છે, કોઈ છે જેને ઓળખવાનો અને અનુભૂતિ કરવાનો વિષય છે, પછી તમે ગમે તે સમયે તથા

સ્થળે ગમે ત્યાં હો.

ઈશ્વર કૃપામૂર્તિ છે. તે તમને આ દષ્ટિ આપે. સંતો અને ઋષિઓ ઈશ્વરના એકત્વની સદા પ્રવર્તિત હકીકતથી આપણને સભાન કરવા આવેલા છે. તેમના જ્ઞાનોપદેશમાંથી બને તેટલી વધુ મદદ આપણે મેળવીએ. આ સત્ય, આ વાસ્તવિક-સત્તાથી, સંતોના આશીર્વાદ તેમજ તેમના જ્ઞાનોપદેશનો પ્રકાશ આપણને સભાન કરે. આ છે સત્-વિદ્યા, સત્-વૃંદ વિજ્ઞાન.

પરિવર્તન માટે જ સાધના

અધમ અને સ્થૂળ જીવનનું ઉત્કૃષ્ટ, વેધક, સૂક્ષ્મ પરિષ્કૃત અને પવિત્ર જીવનમાં રૂપાંતર કરવામાં યોગ, સાધના કે આધ્યાત્મિક કે આધ્યાત્મિક જીવન મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. તે ફક્ત માનવીનું દિવ્યમાં, પૂરેપૂરા દુન્યવી કે સંસારીનું આધ્યાત્મિકતામાં પરિવર્તન કરે છે.

આ પ્રક્રિયા સભાનપણે નિષ્પન્ન થવી જોઈએ. જો બાહ્ય સાધના સાથે આ આંતરિક પ્રક્રિયા જોડી હોય તો તે સાચી રીતે કરી ગણાય અને ઈચ્છિત અસર કરશે. આપણા મનોભાવો, ભાવનાઓ, લાગણીઓ, પ્રતિભાવોમાં આવું રૂપાંતર આવવું જોઈએ. આ રૂપાંતરે આત્માની ગુણવત્તાને ઉચ્ચતર કરવાથી શરૂઆત કરવી જોઈએ.

તેથી વ્યક્તિએ પોતાની જાતની હંમેશાં તપાસ રાખવી જોઈએ: “શું આ આંતરિક પરિવર્તન મારામાં થઈ રહ્યું છે? હું જપ, પૂજા, ઉપાસના, સ્વાધ્યાય, આસન અને પ્રાણાયામ, દિન-પ્રતિદિન કરતો હોઉં છું, ત્યારે શું મારા અંતઃકરણમાં આ જરૂરી ક્રિમિયાની પ્રક્રિયા થતી રહે છે ખરી?”

□ 'મુક્તિપથ'માંથી સાભાર

પૂર્ણતા માટે મથામણ-૩

- શ્રી સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી

એક સરસ કથા છે : “નારાયણ અને લક્ષ્મી વૈકુંઠમાં બેઠાં હતાં. લક્ષ્મીએ આખા જગત પર એક નજર નાખી અને કીચડમાં આબોટતું એક ભૂંડ જોયું. તેણે નારાયણને કહ્યું : ‘તમારું આ સર્જન તે કેવું? જો તમે ઈચ્છો તો ગમે તેને પણ એક ઘણમાં જ મુક્તિ આપી શકો છો અને આવી દયાળુતા પણ તમારામાં છે. આ બિચારા ભૂંડ સામે જુઓ. શું તમે તેને પણ વૈકુંઠમાં ન લાવી શકો? શા માટે તે કાદવમાં ડૂબી રહ્યું છે?’ નારાયણે કહ્યું : ‘તે આવવા ઈચ્છતું નથી, તે આવવા ઈચ્છે જ નહીં તો હું શું કરી શકું?’ લક્ષ્મી બોલ્યાં; ‘અરે, ભવ્ય સ્વર્ગ એવા વૈકુંઠમાં આવવા તે કોણ ન ઈચ્છે?’ નારાયણે કહ્યું : ‘પણ હું કહું છું તે આવવા ઈચ્છતું નથી.’ લક્ષ્મીએ ફરી વખત કહ્યું : ‘અશક્ય ! અક્ષયવાણું કોઈ વૈકુંઠના ભવ્ય સ્વર્ગમાં જવાની નામરજા ન જ બતાવે.’ નારાયણે કહ્યું : ‘ઠીક, ત્યારે તમે કોઈ દૂત મોકલીને ભૂંડને વૈકુંઠમાં બોલાવો.’ નારદને દૂત તરીકે મોકલવામાં આવ્યા. નારદ ભૂંડ પાસે ગયા : ‘મિત્ર, નારાયણ તને વૈકુંઠમાં બોલાવે છે.’ ભૂંડે કહ્યું : ‘નારાયણ ? કોણ નારાયણ ? ક્યાં ? અને આ વૈકુંઠ શું છે? અને તમે મને ખલેલ પહોંચાડી હેરાન કેમ કરો છો?’ ‘ના, ના, ના, હું તને ખલેલ પહોંચાડતો નથી, તું શા માટે અહીં ડુબી યાય છે?’ ‘ડુબ વળી શું ? હું ડુબી થતો નથી. હું સુખી છું, મારે મારું કુટુંબ છે, બધું ઠીકઠીક છે.’ ‘ના, આ કાદવ-કીચડમાં, આ કચરાકળણમાં તું જીવે છે, નારાયણનું વૈકુંઠ તો સ્વર્ગ છે, ત્યાં તને અમરતા મળશે. અમૃત તને પીવા મળશે.’ ‘અમૃત એ વળી શું?’ ‘અમૃત એક ભવ્ય પીણું છે તે તને મરણહીન બનાવશે.’ ‘હું કંઈ સમજતું નથી, મારી સ્ત્રીને પૂછી જોઈશ’, નરભૂંડ માદાભૂંડ પાસે ગયું અને કહ્યું : ‘કોઈક આવ્યું છે અને કહે છે કે કોઈક વૈકુંઠમાંથી નારાયણ પાસેથી તે આવેલો છે. તેઓ આપણને ત્યાં લઈ જવા ઈચ્છે છે. તેઓ કહે છે કે આપણે ત્યાં ઘણાં સુખી થઈશું. તારું શું કહેવું છે?’ ત્યારે

તેણીએ પૂછ્યું : ‘આપણે રોજ જે ખાઈએ છીએ તે જાતનો ખોરાક ત્યાં મળશે?’ નરભૂંડ પાછું નારદ પાસે આવ્યું અને નારદને પૂછવા લાગ્યું : ‘અમે અહીં જે ખાઈએ છીએ તેવો ખોરાક ત્યાં રોજ મળશે કે?’ નારદ ભૂમ પાડી ઊભા : ‘ઓહ ! ગજબ કરી ! વૈકુંઠમાં આવા ગંધ ખોરાકની વાત કરો છો? નહીં, નહીં આવું ત્યાં ન હોય, તમને આવું ત્યાં નહીં મળે, તમને ત્યાં કેવળ દિવ્ય અમૃત જ મળશે.’ ‘તો તમે તમારું કામ કરો, તમે અમારો ખોરાક પણ આપી ન શકો અને અમને ભૂખે મારીને વૈકુંઠમાં લઈ જવા ઈચ્છો છો? એવી જગ્યાએ અમે આવવા ઈચ્છતાં નથી. તમે હેંડતા ધાઓ અને તમારું કામ કરો સાહેબ !’ નારદ પાછા ફર્યા. તેમણે નારાયણ અને લક્ષ્મીને કહ્યું : ‘હું દિલગીર છું, તેઓ આવવા ઈચ્છતાં નથી.’ ત્યારે લક્ષ્મી તરફ ફરી નારાયણે કહ્યું : ‘મેં શું કહ્યું હતું?’

ખેર, આ વાત આપણને બધાંને લાગુ પડે છે. આ કેવળ સાંભળવા માટેની વાર્તા નથી, આને આપણા બધાની સાથે કંઈક સંબંધ છે. ઈશ્વર વિષેની આપણી આવી સ્વલ્પ સમજણ છે અને આપણા મનમાં પોતાની વિચિત્ર-વિશિષ્ટ રીતે મોહનું સ્વરૂપ વિચારીએ છીએ. શું તમે એમ નથી માનતા કે ઈડનના ભાગમાં સર્વશક્તિમાન હરિની હાજરીમાં પણ આપણે ગમે તે રીતે આ જ જાતના માર્ગમાં આપણી હસ્તી ચાલતા નથી? શું તમે ઈશ્વરરૂપી સિંહનો કોળિયો થઈ જવા ઈચ્છો છો ખરા? ના, એ તો ભયંકર વસ્તુ લાગે છે. આપણને આપણા શરીરિક અસ્તિત્વ તરફ પ્રેમ છે અને આપણી અમરતાનો વિચાર એ આપણે જે હાલતમાં આજે જીવી રહ્યા છીએ એના જ લાંબાગાળાનો વિચાર છે. એ વાતને કોઈ નકારી કાઢી શકે તેમ નથી. હા, આપણે જે રોજબરોજનું જીવન પસાર કરવા મથીએ

છીએ, તેમાં શૂળ ઊભાં કરવાનું આપણને ગમતું નથી. બધી બાબતોમાં આપણે છુટોદોર ઈચ્છીએ છીએ પણ એમાં અહંકારજન્ય એવલાઓનો બચાવ હોવો જોઈએ. અર્જુનની દલીલોના પાયામાં રહેલી આ આસક્તિ ગીતાના પ્રથમ અધ્યાયમાં બતાવી છે. એ દલીલો ભગવાન કૃષ્ણે આખી ભગવદ્ગીતામાં આપેલા આધ્યાત્મિક ઉપદેશની વિરોધી છે. હા, મને તો મોક્ષ માટે પણ અર્જુન તૈયાર હતો. એણે સૂચવ્યું હતું કે, 'જો ત્યાગ એ આધ્યાત્મિક જીવન અને ધર્મ કહેવાતો હોય તો હું સર્વસ્વનો ત્યાગ કરીને સાધુ બની જાઉં. હું તૈયાર છું.' આમ તો પછી આપણેય ખરેખર તૈયાર છીએ. આપણેય તરત જ કહી ઊઠીએ છીએ કે 'અમે માતા-પિતાનો ત્યાગ

કરીએ છીએ, દુનિયાના બધા સંબંધોને છોડીએ છીએ, માણસો સાથે અમે કશો સંબંધ નહીં રાખીએ; અમે ઈશ્વરને ઈચ્છીએ છીએ.' આપણે આ જ જગતના એક ખૂણેથી બીજા ખૂણે ભમ્યા કરીએ છીએ અને સંતોષ લઈએ છીએ કે આપણો ત્યાગ પૂર્ણ થઈ ગયો. ભગવદ્ગીતાએ જે મહાન ત્યાગની વાત કરી છે તે કંઈ માત્ર આટલું જ નથી. કેલિફોર્નિયાથી હિમાલયમાં આવી જવું એટલું જ પૂરતું નથી. એ વાત તો તદ્દન નિરાળી છે, બધા હોકોથી તે સમજી શકાય તેવી નથી અને જો તે એટલી સહેલી વાત હોત તો આપણે આપણા આધ્યાત્મિક જીવનને રોજ બગાડીએ છીએ તે ન બગાડતા હોત. અર્જુન પણ તે વાતને પકડી શક્યો ન હતો. તો આપણે શું પકડવાના હતા?

□ 'ગીતાદર્શન'માંથી સાભાર

ઉલ્ભો યોગશિક્ષક આવાસીય - તાલીમ શિબિર

તા. ૧૧.૧૨.૨૦૧૭ થી ૩૦.૧૨.૨૦૧૭ સુધી ઉલ્ભા યોગશિક્ષક આવાસીય - તાલીમ શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. જે યોગપ્રેમીઓ પોતે પ્રારંભિક યોગાસનોનું જ્ઞાન ધરાવે છે અને બીજાને શીખવવા ઈચ્છે છે અને અંગ્રેજી માધ્યમમાં જ્ઞાન સંપાદન કરી શકે છે તેઓને શિબિરમાં પ્રવેશ મળશે. પ્રવેશ માટે યુનિવર્સિટીનો સ્નાતક કક્ષાનો અભ્યાસ કરેલો હોવો જરૂરી છે. જેમનું શરીર સ્વસ્થ છે, જેઓ કોઈ પણ વ્યસનના વ્યસની નથી તેઓને પ્રવેશ આપવામાં આવશે.

દરરોજ સાડા અગિયાર કલાકના શિક્ષણમાં યોગાસનો, પ્રાણાયામ, મુદ્રા, બંધ, ક્રિયાઓ, શિથિલીકરણ ઉપરાંત તજજ્ઞ તબીબો દ્વારા શરીર વિજ્ઞાન અને આરોગ્ય શાસ્ત્ર, ભગવદ્ગીતા, પાર્તજય યોગદર્શન, રેઈકી ડિગ્રી - એક-બેનું જ્ઞાનસંપાદન કરાવવામાં આવશે.

પ્રવેશ ઈચ્છતા મુસુલુઓએ ૩૦ નવેમ્બર પૂર્વે પ્રવેશપત્ર ભરી લેવું. પ્રવેશપત્ર 'dnyavan.org' પરથી મેળવી શકાશે.

શુભાશિષ્ય

દિવ્યપ્રેમરૂપી સૂર્ય-પ્રકાશમાં હુંફાળા બનો! નિઃસ્વાર્થ સેવારૂપી તેલથી તમારા શરીરને માલિસ કરો! પવિત્રતાના વસ્ત્રો પહેરો! ભગવાનના નામરૂપી ભોજન કરો! ભગવદ્-ધ્યાનના દિવ્યામૃતનું પાન કરો! દાન અને પુષ્કળ પ્રદાનરૂપી અત્તરની સુગંધનો ઉપભોગ કરો! દિવ્ય ઝરામાં ડૂબકી મારી તેમાંથી અખૂટબળ પામો!

આ દિવ્ય ઉદ્ભવ સ્થાન ભૂમા (અનંતતા) છે. તે પરમાનંદ, પરમસુખ, શાંતિ અને આનંદથી પરિપૂર્ણ છે. તે પૂર્ણ સંવાદ અને નિર્મળ આહ્વાદ છે. તેને પામીને તમે સૌ સાથે જ નસીબવંતા બન્યાં સદા સુખી રહો! ઉલ્લાસથી હરો ફરો! ભગવાન તમારા બધાનું કલ્યાણ કરો!

ગીતા ગ્રંથ વૈશ્વિક સંપદા

- શ્રી સ્વામી અધ્યાત્મનંદજી

ઘાઈનામાં એપલ કંપનીએ નવો આઈફોન બજારમાં મૂક્યો તેની પૂર્વસંધ્યાએ લાખો લોકો ઘાઈનમાં ઊભા રહ્યા. જર્મનીમાં રેલવેના કર્મચારીઓએ હડતાળ પાડી ત્યારે જર્મન નાગરિકો કલાકો સુધી ઘાઈનમાં ઊભા રહ્યા. ભૂકંપ પછી જાપાનમાં પીવાના પાણીની તંગી હતી. આ પીવાનું પાણી મેળવવા જાપાનમાં માઈલો લાંબી ઘાઈનો સર્પાકાર ગતિએ પાણીની પ્રતીક્ષા માટે જોવા મળી. સાઉથ કોરિયાના રેલવે સ્ટેશનો ખાતે ટિકિટો મેળવવા માટેની લાંબી ઘાઈનોએ ટ્રાફિક જામ કર્યો. 'લોએરે' મ્યુઝિયમ જોવા માટે પેરિસની લાંબી ઘાઈનો અજાણી નથી. ફ્રાન્સ કે રોમ ઇટાલીના સેન્ટ પીટર બેસીલોનામાં પ્રવેશ મેળવવા લોકો કલાકો સુધી ઘાઈનોમાં ઊભા રહે છે. પોતાનો દૈનિક ખોરાક મેળવવા માટે કેન્યાના રેફ્યુજીઓની દરરોજ ઘાઈનમાં ઊભા રહેવાની વેદના આપણે કદીએ સમજી શકીશું નહીં અને આ જ પરિસ્થિતિ સિરિયાની પણ ખરી જ. અમેરિકા આ ઘાઈનોની સમસ્યાથી મુક્ત નથી. હજુ તાજેતરમાં જ નવેમ્બરના છેલ્લા ગુરુવારથી રવિવાર સુધી ૨૪ થી ૨૭ તારીખ સુધી 'થેન્ક્સ ઝીવિંગ'ના તેમના ફેમિલી યુનિયનના પર્વ માટે 'બાર્જેન સેલ'માં ખરીદવા માટે લોકો અકલ્પ્ય રીતે ઘાઈનોમાં શાંતિથી ઊભા રહ્યા અને દર વર્ષે ઊભા રહે છે.

ત્યારે ભારતમાં પણ રિલાયન્સ કંપનીએ 'ફી' સીમકાર્ડ આપવાની જાહેરાત કરતાં લોકોએ લાંબી લાંબી માનવ શૃંગલાઓ સર્જી. શ્રીશ્રીશ્રી તિરુમલા તિરુપતિ બાલાજીની એક પલક માત્ર માટે ઝાંખી કરવા ટિકિટ વગરના ભકતો ૧૮થી ૨૨ કલાક ઘાઈનોમાં ઊભા રહ્યાના ઠાપલાઓ હવે રોજના થયા છે, તો ચેન્નઈ ખાતે નવી ફિલ્મ રિલીઝ થાય ત્યારે 'રાત રહે જ્યાહરે પાછલી ખટલડી'થી જ રસિયાઓ લાંબી ઘાઈનો લગાવે છે અને

હવે સરકારી તંત્ર દ્વારા કાળા પન ઉપર પ્રતિબંધ લદાતાં નાના-મોટા સૌ ઘાઈનબંધ કલાકો માટે કાળાને ધોળું કરવા ઊભા રહ્યા સંભળાયા છે, જ્યારે ગીતા તો કાળા મનને ધોળું કરવાનો ગ્રંથ છે.

કાળા મનની સમસ્યા ભારતની જ નથી. સમસ્યા સમગ્ર વિશ્વની છે. સમસ્યા માત્ર ઘાઈનોની જ નથી, સમસ્યા સત્તા-સંપત્તિ અને અહંપોષીની છે. માનવ માત્રનું જીવન સત્વ રજ અને તમસથી નિર્માયેલું છે અને સમગ્ર વિશ્વમાં સત્વ ભાગ્યે જ દર્શન આપે, બાકી રજસ અને તમસની ઝંઝા સદૈવ ઊછળતી રહે છે.

આ વિષમ પરિસ્થિતિમાં માનવ પૂર્વનો હોય કે પશ્ચિમનો, માનવે સદા શાંતિ, શાશ્વત આનંદ અને જીવન અભ્યુદય કે ઉત્કર્ષ જ ઇચ્છ્યો છે. જીવન સમત્વની અભિલાષા, જિજ્ઞાસા સમગ્ર વિશ્વના માનવોની એક જ સરખી છે.

ભારતમાં રાષ્ટ્ર સ્વાતંત્ર્ય માટે ચળવળ પૂજ્ય બાપુજી મહાત્મા ગાંધી કરે કે અમેરિકામાં રંગભેદના ભેદભાવ દૂર કરી માનવ માત્રને સમાન હક મળે માટે માર્ટિન લ્યુથર કિંગ ઊલાપોહ કરે તે બધું સરવાળે સરખું જ છે.

ત્યારે આ કામ, ક્રોધ અને લોભનાં ત્રણ દ્વાર કે જે માનવને આત્મહાનિ પ્રત્યે અગ્રસરે છે, તે શું માત્ર ભારતના નાગરિકોની સમસ્યા છે? ગીતાનો નાયક અર્જુન તો માત્ર નિમિત્ત છે, પરંતુ તે ઋજુ છે, પ્રામાણિક છે, સત્યમાં પ્રતિષ્ઠિત છે અને દંભી નથી. માટે જ કહે છે કે હું ચાહતો ન હોવા છતાં મારી પાસે ખોટું કામ કોણ કરાવે છે? શ્રીકૃષ્ણનો ઉત્તર સ્પષ્ટ છે, 'કામ એષ ક્રોધ એષ રજોગુણ સમુહભવ' આ કામ અને ક્રોધનું કારણ રજોગુણ છે. જ્યારે ઈંદો અમીન કે જે માનવમાં સભાગ્રી હતો કે શ્રીલંકાનો રાજા રાવણ જે બ્રાહ્મણોના રક્તથી

ધડે ભરી અને જનકના રાજ્યમાં દાટી શકે તે બંનેની વૃત્તિઓમાં કંઈ ભેદ જણાતો નથી. ગીતામાં આવા લોકોનું વર્ણન છે.

આક્રમ્યોઽભિજનવાનસ્મિ ક્રોઽન્ધોઽસ્તિ સદંશો મયા ।
યસ્મે દાસ્થ્યામિ મોહિષ્ય ઈત્યજ્ઞાનવિમોહિતઃ ॥

(ગીતા : ૧૬:૧૫)

‘મારા જેવું કોઈ નથી’ આ અભિમાન દુર્યોધનને હતું તો પ્રેસિડેન્ટ ટ્રમ્પને કંઈ ઓછું છે? ‘આમકા પાંડવાશ્વૈવ’ ‘મારા અને પાંડુના’ એમ કહેનારા ધૃતરાષ્ટ્રને જે પુત્ર મોહ હતો તે સિનિયર બુશને જુનિયર બુશ માટે અને પ્રેસિડેન્ટ કેનેડીને શ્રીમતી હિલેરી કેનેડી માટે પણ એટલો જ ભારોભાર મોહ છે.

પાંડવો વનવાસમાં હતા ત્યાં જઈને તેમને ત્રાસ આપવાની વૃત્તિ દુર્યોધન, કર્કા, દુઃશાસન અને શકુનિની હતી તો ઈઝરાયલ કુવૈતનો નાશ કરવાની વૃત્તિ પ્રેસિડેન્ટ બુશની હતી તો તેની સાથે ટોની બ્લેર પણ એટલી રુચિથી જોડાયેલા હતા. પાકિસ્તાન ખંધુ થાય તો ચીનને તેની સાથે જોડવામાં પોતાની હોશિયારી દેખાય છે.

આમ, આ બધી આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ તે આંતરરાષ્ટ્રીય સમસ્યા છે. ગીતાએ આ વૈશ્વિક સમસ્યાના ઉપાયો સૂઝવ્યા છે. અધ્યાય-એકથી અર્જુનને ઉપજેલી સિપ્રેશનની સમસ્યા આજે સમગ્ર વિશ્વનો ભરડો લઈને બેઠેલી છે, વડા પ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદીજી અનેક વિસંવાદિત પરિસ્થિતિઓમાં સ્થિતપ્રજ્ઞતાનું પાલન કરે છે તો પ્રેસિડેન્ટ ઓબામાએ પણ પોતાનાં સાસુ, પત્ની અને પુત્રીઓની જેમાં રાષ્ટ્રનું સ્થિત નથી તેવી પ્રકૃતિ સમગ્ર મૌન સેવી તેમને આવી પ્રવૃત્તિઓથી પૃથક્ રાખવાનાં કોસ કદમ ઉઠાવ્યાં જ હતાં. દુર્યોધનના દુરાચારથી આપણે અજાણ નથી તેવું જુનિયર બુશની કન્યાઓ દ્વારા જાહેર ક્ષેત્રોમાં કરાયેલા ઉત્પાતથી આપણે ક્યાં અજાણ્યા છીએ?

કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્સર માનવ માત્રના જીવનની નબળાઈ રહેલ છે.

માટે જ ક્ષેત્ર ક્ષેત્રજી વિભાગ યોગના આદેશ...

અમાનિત્વમદસ્મિત્વમહિંસા શાન્તિરાજ્જવમ્ ।
આચાર્યોપાસનં શૌચં સ્વૈર્યમાત્મવિનિગ્રહઃ ।

અને

અસક્તિરનભિશ્ચંભ પુત્રદારગૃહાદિષુ ।
નિત્યં ચ સમચિત્તવમિષ્ટાનિષ્ટોપપતિષુ ॥

(ગીતા : ૧૩. ૭/૯)

અને આગળ ઉપર સોભા અધ્યાયમાં દેવાસુર સંપદા વિભાગયોગમાં વર્ણવેલ દૈવી ગુણોના ગુણાકાર વિશ્વના પ્રત્યેક માનવ માત્ર માટે પ્રકાશપથ દોરી આપે છે.

ગીતાએ તેના એક પણ શ્લોક કે અધ્યાયમાં હિન્દુત્વ કે સનાતન ધર્મની હિમાયત કરી નથી, પરંતુ સનાતન સત્યની છડી આલભેલ ઢોલ વગાડીને પોકારી છે. ‘સત્યમેવ જયતે નાનૃતમ્’ જય સત્યનો જ થશે, અનૃત-અસત્યનો કદીએ નહીં. આ કથન સર્વજનીન છે.

ગીતા કર્મ કરવાની હાકલ કરે છે. પ્રમાદને નકારે છે. ગીતાની ભક્તિ તિલક, ત્રિપુંડ કે શિખા સૂત્ર નથી. અદ્વૈષ્ટા સર્વભૂતાનાં મૈત્રઃ ક્રુણા એવ ચ (ગીતા : ૧૨:૧૩) છે. કોઈ સાથે દેષ ન કરો. સૌ સાથે મૈત્રી રાખો. દુઃખી લોકો પ્રત્યે ક્રુણા દાખવો. મોહ અને અહંકારનો ત્યાગ કરો. સુખ અને દુઃખ તો તડકા-છાંયા જેવા છે, તેથી અકબાઈ ન જાઓ. સંતોષી બનો. દંઢ સંકલ્પવાન બનો. લોકોના વ્યવહારમાં સમત્વ કેળવો. લોકો પાસે કોઈ અપેક્ષા ન રાખો. બહુ આનંદિત કે દુઃખી ન થઈ જાઓ. ગીતા સ્વપ્નને કહે છે કે ભાવુક્તા કે લાગણી-વિવશતા એ ભક્તિ નથી. ચતુ પ્રત્યે મિત્રભાવ અને અપમાન તથા માનની ભાવનામાં સમત્વ કેળવો. પ્રશંસા અને નિંદામાં વિચલિત ન થાઓ. આમ, ગીતા માનવ માત્રનાં જીવનને વાસ્તવિક માનવજીવન જીવવા માટેનો રાજમાર્ગ બતાવે છે. ગીતાજયંતીઓ આવશે અને જશે. આપણે પણ ગીતા પ્રદર્શિત માર્ગના યાત્રી બની માનવજીવન સાર્થક કરીએ.

આત્મનિરીક્ષણનો અભ્યાસ

- શ્રી સ્વામી જ્યોતિર્મધ્યાનંદજી

આધ્યાત્મિક સાધક માટે આત્મનિરીક્ષણનો અભ્યાસ ખૂબ જ મહત્વનો છે. પોતાને કઈ બાબતમાં સુધરવાની જરૂર છે એ શોધી કાઢવા પોતાની જાતનું અંદરથી નિરીક્ષણ કરવા માટે ઊંડો રસ કેળવવો અને પોતાના વ્યક્તિત્વના કયા અંશોનો ત્યાગ કરવો એ શોધવું. ઘણા લોકોને પોતાની ક્યાં અને કઈ ખામીઓ છે એ વિષે કોઈ જ ખ્યાલ હોતો નથી. તેજસ્વી અને લાલ આંખોવાળો મનુષ્ય ક્રોધ અને ઉશ્કેરાટથી ભરેલો હોઈ શકે છતાં પણ જ્યારે તેને કોઈ પૂછે, “તમે શા માટે ગુસ્સે થાઓ છો?” ત્યારે તે કહેશે: “બિલકુલ નહીં! હું ગુસ્સે થયો જ નથી, હું તો ઘણો જ શાન્ત છું!”

ઘણા ખરા લોકો બીજાઓની ખામીઓ જ હંમેશાં જોયા કરે છે. એથી ઊલટું, આધ્યાત્મિક સાધકે પોતાની જાતનું નિરીક્ષણ કરવું જોઈએ. મહાભારતમાં ગુરુ દ્રોણાચાર્યએ પોતાના બે શિષ્યો- યુધિષ્ઠિર તથા દુર્યોધનને સૌપેલ એક કાર્ય વિષેની વાત છે. યુધિષ્ઠિરને એવું કહેવામાં આવ્યું કે તેણે તેની દષ્ટિ મુજબના દુર્જન અને નિષેધાત્મક લક્ષણોથી ભરપૂર એવા મનુષ્યની શોધ કરવી; દુર્યોધનને એમ કહ્યું કે તેણે શ્રેષ્ઠ લક્ષણોવાળા મનુષ્યની શોધ કરવી. બન્નેને થોડા દિવસો પછી જવાબ લઈ પાછા આવવાની સૂચના આપી. જ્યારે યુધિષ્ઠિર પાછા આવ્યા ત્યારે તેમણે કહ્યું, “મને ક્યાંય પણ નિષેધાત્મક લક્ષણો ધરાવતો મનુષ્ય મળ્યો નહીં. આવા દુર્ગુણો ધરાવનાર મનુષ્ય મારી નજરમાં હું પોતે જ છું.” તે આંતરુંખ હતા અને પોતાની આંતરિક પવિત્રતા માટે સતર્ક હતા તેથી તેમણે માત્ર પોતાના જ દુર્ગુણ જોયા. જ્યારે પણ તેઓ અન્યની સામે જુએ ત્યારે થોડાં સારાં લક્ષણો તો એમને દેખાતાં જ હતાં. આથી સહુ કરતાં દુર્જન વ્યક્તિત્વ એમણે પોતાનું જ ગણ્યું.

બીજા બાજુ, દુર્યોધન જુદા જ મનોવૃત્તિ ધરાવતો

હતો. તેને દરેક જગ્યાએ અને દરેક વ્યક્તિત્વમાં ખામીઓ જ દેખાતી. તેણે દ્રોણાચાર્યને કહ્યું, “કોઈ સંપૂર્ણ નથી. અરે! ખુદ તમારામાં પણ અસંખ્ય દોષો છે. તમે જ આમાં વધુ જૂના છો,” પોતાની સામે નજર ફેરવતાં તેણે કહ્યું, “હવે મારી સામે જુઓ. હું સંપૂર્ણ છું. ઈશ્વરે મને કોઈ પણ ખામીરહિત અને સ્વયં સંપૂર્ણ બનાવ્યો છે, હું જે રીતે કાર્ય કરું છું એ પણ ચોક્કસ અને સંપૂર્ણ છે.”

આ વાર્તા બે પ્રકારના મનુષ્ય વિષેનું ઉદાહરણ છે. એક ‘રાજસિક’ (પ્રભાવ અને વ્યાકૂળતાથી પર) અને ‘તામસિક’, જેને માટે આત્મનિરીક્ષણનો કોઈ અવકાશ નથી; બીજા પ્રકારનો મનુષ્ય ‘સાત્ત્વિક’ છે અને સતત આત્મનિરીક્ષણ કરતો રહે છે. યુધિષ્ઠિરની માફક તમારે દરરોજ આત્મનિરીક્ષણ કરવું જોઈએ. તમારા મનમાં, તમારી જાતમાં ડેકિમું કરવું જોઈએ. આનો અર્થ એ નથી કે તમારામાં રહેલ સદ્ગુણોની બીજાને ખાતરી કરાવવી, પરંતુ એ દ્વારા તમારે તમારી જાતને ખાતરી કરાવવાની છે કે એ તમારા સુખ સાથે સીધો સંબંધ ધરાવે છે.

લક્ષ્યને તમારી સમક્ષ રાખો

વારંવાર તમારા મન સમક્ષ તમારા ધ્યેયને રાખો - એ આત્મસાક્ષાત્કાર છે. એક વખત તમે એમ ક્યાં પછી તમારા માટે વિષેધાત્મક વિચારનો રાજમાર્ગ ખૂલી જાય છે. ઉચ્ચતમ ધ્યેયને વરેલાં મનમાં ઉચ્ચ- સમતાવાળા રચનાત્મક વિચારો ઉદ્ભવ પામશે. જો એ લક્ષ્ય સ્પષ્ટ નહીં હોય તો તમારું વિષેધાત્મક વિચાર- દર્શન સાપેક્ષ થઈ જશે. તમારા આત્મામાં સ્થિત અમોઘશક્તિ જ્યારે આત્મસાક્ષાત્કાર તમારું ધ્યેય બને ત્યારે જ મુખરિત થાય છે.

આમ, એક સાધક અથવા તો જે કોઈ વ્યક્તિ

પોતાના મનને અનુશાસિત કરવા ઈચ્છે તેનામાં મન સાથે કામ પાર પાડવા માટે ઊંડા સાહસની ભાવના અને રોમાંચ હોવાં આવશ્યક છે, કેમ કે મન એ શક્તિનું મહાન સ્વરૂપ છે. મન અજાયબીઓનું સર્જન કરે છે. ઇતિહાસ વખતોવખતનો સાક્ષી છે કે થોડા (લોકના) મનની શક્તિની સામાજિક રસમ તથા અર્થશાસ્ત્રીય અને રાજકીય મૂલ્યોનો કેવો પ્રભાવ પડે છે - એવા લોકોના મનનો, કે જેમની પાસે સત્તા હોય છે. એ જ શક્તિ એ જ સુષુપ્તશક્તિ પ્રત્યેક વ્યક્તિમાં રહેલી છે અને તમે જ્યારે લોભ, ષિક્કાર અને ક્રોધ જેવા દોષોમાંથી મુક્ત બનવા લાગો અને માનવતા, પ્રેમ અને સહાનુભૂતિ જેવા ગુણોનો વિકાસ થવા લાગે ત્યારે એ (શક્તિ) જાગૃત થાય છે.

તમારા જીવનને સત્સંગથી ભરી દો

વિધેયાત્મક વિચારના વિકાસ માટે બીજું આવશ્યક અંગ છે સત્સંગ અથવા સારી સોબત. તમારી જાતને એવા વાતાવરણમાં ગોઠવો કે જેમાં તમારી આંતરિક શક્તિ વિષે તમને જ્ઞાન થાય; એવા વાતાવરણમાં કે જેમાં તમને ઈશ્વર વિષે જાણવા મળે, તમારી જાત વિષે, મનના રહસ્ય, ધ્યાનના આનંદ અને ભક્તિની મીઠાશ વિષે જ્ઞાન મળે. સત્સંગનો પ્રભાવ આવો જ છે.

નિઃસ્વાર્થ સેવામાં આનંદ મેળવો

આ બધાની સાથે, તમારું જીવન સેવાપરાયણ બનાવો. તમારી શક્તિઓનું અન્યને સહાયરૂપ થવા માટે વહન કરો. તમારી શક્તિનો સદુપયોગ થાય એની કાળજી રાખો. જ્યારે તમે માત્ર સ્વાર્થ માટે જ જીવવાનો વિચાર કરશો ત્યારે જીવન જડ બની જશે.

આના અનુસંધાને મને એક એવા ભગવાન બુદ્ધના ભક્તની વાતની યાદ તાજી થાય છે, જેનામાં આધ્યાત્મિક સૂઝનો અભાવ હતો. એક મોટા મંદિરમાં ભગવાન બુદ્ધની ઘણી મૂર્તિઓ હતી. એક ભક્તે તેમાંની એક બુદ્ધની મૂર્તિ પસંદ કરી તે જ મૂર્તિની સમક્ષ ધૂપ-દીપ પેટાવીને મૂકવાની શરૂઆત કરી. જ્યારે કીમતી

અગરભત્તી આખી સળગી જાય ત્યાં સુધીમાં તેની ધૂપસેરો અને સુવાસ મંદિરની બીજી બુદ્ધ ભગવાનની મૂર્તિઓ તરફ પણ જવા લાગી, જે મૂર્તિઓ તે ભક્તની 'પસંદગીના બુદ્ધ'ની નહોતી. તેથી તેણે પોતાની પસંદગીની મૂર્તિની આસપાસ અમુક આડશ બાંધવાનું વિચાર્યું કે જેથી તેની બધી જ ધૂપ જાત પોતે પસંદ કરેલ બુદ્ધ પર જ કેન્દ્રિત થાય. તેણે આ વિચારનો અમલ કર્યો અને તે દિવસથી ધૂપનો બધો જ ધુમાડો 'તેના' બુદ્ધની મૂર્તિ પર જ જવા લાગ્યો. થોડા દિવસોમાં જ તેના બુદ્ધની મૂર્તિ આથી કાળી બની ગઈ!

એ પ્રમાણે જ જ્યારે આનંદપ્રમોદ માટે તમે તમારી જાતને જ આગળ ધરો અને જીવનમાં બધું તમારા ઉપભોગ માટે જ છે એવું વિચારો ત્યારે સમય જતાં તમારી સુલ્લક હસતી પણ કાળાશમય બની જાય છે. બીજી બાજુ, જ્યારે તમે મહાન આત્માને તમારી સમક્ષ રાખો અને તમારી તમામ શક્તિનો ઉપયોગ સમગ્ર માનવકલ્યાણ માટે કરવામાં આનંદ મેળવો તો એને કર્મયોગ એટલે કે સેવાની અસ્મિતા કહેવાય. જ્યારે તમે એ અસ્મિતાનો વિકાસ કેળવો ત્યારે તમારું જીવન પુશહાલ બને છે. તમારા વ્યક્તિત્વના દોષોને હાંકી કાઢવાનું અને તમારા મનને રચનાત્મક દિશામાં વાળવાનું સરળ બને છે, પરંતુ જો તમારામાં સેવાની ભાવનાનો અભાવ હોય તો રચનાત્મક વિચારોનો વિકાસ તથા મનની અશુદ્ધિઓનું નિયંત્રણ કરવાનું મુશ્કેલ છે.

સાચું શિક્ષણ

તેથી તમારા દરરોજના જીવનક્રમમાં ધ્યાન, જપ, રચનાત્મક અભિગમ, સત્સંગ અને સેવાને સ્થાન આપો. તમારી જાતને વિધેયાત્મક વિચારોના ટોળાથી વેરાવા ન દો. તમારામાં જન્મજાત અસ્મિતાનો આવિર્ભાવ થવા દો અને તેની સુષુપ્ત શક્તિ જાગૃત કરો. જો તમે આમ કરશો તો મનને દરેક સમયે રચનાત્મક વિચારોનો આનંદ પ્રાપ્ત કરવાનું બળ -

અવશ્ય મેળવી શકશો અને એ એક મહાન સિદ્ધિ છે.

તમે મોટા વિદ્યાર્થી, મોટા વકીલ કે ડોક્ટર અથવા તો મોટા ન્યાયાધીશ કે રાજનીતિજ્ઞ હશો, પરંતુ જો તમે મનને કઈ રીતે વશ કરવું એ જાણતા નહીં હો તો તમારું જ્ઞાન ઘણું અલ્પ છે. જીવનની ઉપલબ્ધિઓનો આનંદ પ્રાપ્ત કરવા માટે મનુષ્યએ મનનું નિયમન કરવાની કળા શીખવી આવશ્યક છે.

જ્યારે તમે હતાશા ભરેલા સમાચાર સાંભળશો ત્યારે શું કરશો ? કોઈ અપમાનજનક શબ્દો બોલે ત્યારે તમારે કેવું વર્તન કરવું જોઈએ? જ્યારે તમારું મન ભૂતકાળના નિષેધાત્મક વિચારો જ યાદ કર્યા કરે કે તુચ્છ વસ્તુઓ પરત્વે ઘાંભો સમય ચિંતન કરે અને નિરાશાવાદી

અથવા વિષાદગ્રસ્ત બનાવ બને ત્યારે તમારે શું કરવું જોઈએ ? તમે તમારી જાતને હલકી વૃત્તિના પંજમાંથી શી રીતે મુક્ત કરાવીને મનનું ઊર્ધ્વીકરણ કરશો? આવી પરિસ્થિતિઓમાં મનનું નિયમન કરવાની કળા જીવનની શ્રેષ્ઠતમ કળા છે અને એવી કળાનો શી રીતે વિકાસ કરવો એ શીખવું તેને શિક્ષણ કહેવાય છે. એ વિના બધું જ બાલ્ય શિક્ષણ છીછરું બની જાય છે.

તમે નિઃશંકપણે અમર આત્મા છો. રચનાત્મક વિચારોની કળા વડે તમારામાં રહેલી અનંત શક્યતાઓની ખોજ કરો. આરોગ્ય, સફળતા અને યશનાં સર્વોચ્ચ શિખરોને સર કરો.

□ ‘રચનાત્મક વિચારશૈલી’માંથી સાભાર

‘સંસ્કારના પારણામાં’ પાન નં. ૨૫ ઉપરથી ચાલુ

આઠ દિવસ ચાલવાની હતી. શ્રીધરની જન્મકુંડળીમાં તેમનું જન્મ નક્ષત્ર મઘાનું પ્રથમ ચરણ હતું કે બાળક ભવિષ્યમાં એક મહાન અને અસાધારણ પ્રતિભાસંપન્ન વ્યક્તિ થશે.

શ્રીધરના જન્મ પછી સરોજિનીદેવી ફરીથી સગર્ભા થયાં ત્યારે શ્રીનિવાસરાવમાં અચાનક વૈરાગ્યભાવના જાગી અને એક દિવસ અચાનક જ તેઓ ઘર છોડીને જતા રહ્યા. સમચુર નજીકના મંત્રાલયમાં શ્રી રાઘવેન્દ્ર સ્વામીની પવિત્ર સમાધિ પાસે તેઓ પહોંચી ગયા અને ઘાંભા ગાળા સુધી તેમને ત્યાં કોઈ ઓળખી શક્યું નહીં. રાઘવેન્દ્ર સ્વામી પાંચસો વર્ષ પહેલાં થઈ ગયેલા, પરંતુ ત્યારે પણ સૂક્ષ્મ દેહ દ્વારા પોતાના ભક્તોને આશીર્વાદ તથા માર્ગદર્શન આપતા હતા. એક

દિવસ શ્રીધરના કાકા કૃષ્ણરાવે અંતર્નાદ સાંભળ્યો: ‘હું, મંત્રાલયનો રાઘવેન્દ્ર સ્વામી, તારી સાથે વાત કરું છું. શ્રીનિવાસરાવ મારી સાથે છે. એની ચિંતા ના કરશો. તરતમાં જ એ તમારા તરફ આવી પહોંચશે.’ ઘાંભાના આશ્ચર્ય વચ્ચે શ્રીનિવાસરાવ સાથે જ કૃષ્ણરાવની આ અદ્ભુત અનુભૂતિ પછી ઘોડા જ વખતમાં ‘કિંમલ્લી’ પાછા આવી ગયા. આ જ વખતે સરોજિનીદેવીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. સંત રાઘવેન્દ્ર સ્વામીની કૃપાસ્મૃતિમાં બાળકનું નામ રાઘવેન્દ્ર પાડવામાં આવ્યું. ત્યાર પછી સરોજિનીદેવીની કૂખે વસુધા તથા વત્સલા નામની બે દીકરીઓ જન્મી. મેંગલોરમાં આવેલા નાનાના નિવાસસ્થાન ‘મનોહર વિલાસ’માં આ બાળકો ઘાંભો ગાળો વિતાવતાં.

□ ‘કરુણાસાગર ચિદાનંદ’ માંથી સાભાર

તાલભંગ ન હો પાય...

- શ્રી સ્વામી નિમિલેશરાનંદજી

જીવનમાં જ્યારે મુશ્કેલીઓ આવે છે ત્યારે માણસ સમતુલા ગુમાવી બેસે છે, હાંફળા-ફાંફળા બની દોડાદોડ કરવા લાગે છે કે 'આમ કરું, તેમ કરું, આની પાસે જઈ વાત કરું, આની મદદ મેળવું.' અને પછી આવેશમાં આવી વગર વિચાર્યા પગલાં ભરી જિંદગીભર પસ્તાય છે. જીવનમાં આવતી વિકટ પરિસ્થિતિના સમયે મનુષ્ય બીજું કંઈ પણ ન કરે પણ ફક્ત ધીરજ રાખીને સમય પસાર થઈ જવા દે તો પણ મુશ્કેલીઓ આપોઆપ પસાર થઈ જાય છે. શ્રીમા શારદાદેવીએ કહ્યું હતું કે, 'કોઈ મુશ્કેલી કાયમ માટે બેઠી રહેતી નથી. તે બધી પુણ્ય નીચેના પાણીની માફક સડસડાટ વહી જાય છે.' આથી મુશ્કેલીઓથી જલરાયા વગર માણસે ધીરજપૂર્વક સમય પસાર કરી લેવો જોઈએ. ગાઢમાં ગાઢ અંધકાર પછી સૂર્યોદય થાય છે જ. દુઃખ પછી સુખ આવવાનું જ છે, એમ માનીને દુઃખ સહી લેવું જોઈએ. ઉતાવળે કોઈ પગલું ભરવું ન જોઈએ, નહીંતર પછી જિંદગીભર પસ્તાવું પડે છે અને મનમાં સતત ચૂલ્કા કરે કે 'થોડી ધીરજ ધરી હોત તો બધું સારું થઈ ગયું હોત.' આ સંદર્ભમાં એક સુંદર વાર્તા છે:

રાજ દરબારમાં નૃત્ય ચાલી રહ્યું છે. રાજા, રાજકુમાર, રાજકુમારી, નગરશેઠ અને બધા દરબારીઓ નૃત્ય જોઈ રહ્યાં છે. તે સમયે એક સંન્યાસી પણ ત્યાં આવી ચઢ્યો અને નૃત્ય જોવા લાગ્યો. નૃત્યાંગના નાચી-નાચીને સાવ થાકી ગઈ. રાત પૂરી થવા આવી તો પણ કોઈએ તેને કંઈ ઈનામ આપ્યું નહીં. આથી તે હવે પોતાનું નૃત્ય બંધ કરી દેવાનો વિચાર કરી રહી હતી. તેણે ગીત ગાતાં ગાતાં નટને પોતાનો આ વિચાર જણાવ્યો કે,

રાત તો અબ બીત ચલી, થક ગઈ પંજની મોરી,
નટી કહે સૂનો વામદેવ, ઈનામ મિલ્યા ન કોઈ.

આ સાંભળીને નટ ગભરાયો. જો અત્યારે આ

નાચવાનું બંધ કરી દેશે તો આખી રાત જે મહેનત કરી છે તે પાણીમાં જશે. એટલે એને કોઈ પણ હિસાબે તેમ કરતાં રોકવી પડશે. એટલે તેણે વિચારીને બીજું ગીત ઉપાડ્યું.

બહુત ગઈ થોડી રહી, થોડી ભી અબ જાય,
નટ કહે સૂનો નટી, તાલભંગ ન હો પાય.

અને ચમત્કાર થયો. સંન્યાસીએ પોતાનો એકમાત્ર ધાબળો ઈનામરૂપે ફેંક્યો. ત્યાં તો નગરશેઠે પોતાની હીરાની વીંટી ફેંકી. રાજકુમારે પોતાની કીમતી ચાદર તેના ઉપર ફેંકી અને રાજકુમારીએ પોતાના ગળાનો કિંમતી હાર ઈનામ રૂપે ફેંક્યો. રાજા તો આશ્ચર્યમાં પડી ગયા કે આ શું? આ બધા નૃત્યાંગના ઉપર આટલા બધા પ્રસન્ન કેમ થઈ ગયા? બધાને તેણે તેનું કારણ પૂછ્યું. સંન્યાસીએ કહ્યું, 'બધું ત્યાગ કરીને ખૂબ તપશ્ચર્યા કરી પણ આત્મજ્ઞાન ન થયું એટલે હું સંન્યાસ છોડીને ગૃહસ્થ થવાનો વિચાર કરી રહ્યો હતો. ત્યાં આ ગીતે મને બચાવી લીધો કે 'બહુત ગઈ થોડી રહી' તો પછી આ થોડા માટે હું મારા સંન્યાસી જીવનને ધ્યા માટે ધૂળધાણી કરું?'

નગરશેઠે કહ્યું, 'ઘણા દિવસથી મારા દીકરાના કંઈ સમાચાર નથી. મેં માન્યું કે માલ ભરેલા વહાણ સહિત તે સમુદ્રમાં ડૂબી ગયો હશે. મારું તો સર્વસ્વ હતુંટાઈ ગયું. એમ માનીને મેં જેર પીવાનો વિચાર કર્યો હતો, પણ ગીતે મારી આંખ ઉઘાડી દીધી કે 'બહુત ગઈ થોડી રહી અને આ થોડી પણ હવે ચાલી જશે.' જો મારો પુત્ર કદાચ જીવતો પણ હોય અને પાછો આવે તો મારે માટે ધીરજ ગુમાવવી જોઈએ? આમ આ ગીતે મને જીવતદાન આપ્યું.'

રાજકુમારીએ કહ્યું. 'પિતાજી, તમારા કંજૂસ સ્વભાવને લઈ તમે મને પરજાવતા ન હતા એટલે

આજે વહેલી સવારે મેં ભાગી જવાનો વિચાર કર્યો હતો પણ ગીત સાંભળીને મને થયું કે તમે તો હવે વૃદ્ધ થયા છો, કેટલો સમય જીવશો ? તો પછી આ ઘોડા સમય માટે હું નાહકનું કલંક શા માટે લગાડું ?

રાજકુમારે કહ્યું, 'પિતાજી, ઘણા દિવસથી હું વિચારતો હતો કે તમે વૃદ્ધ થયા હોવાથી તમે હવે મને રાજગાદી આપશો પણ મારી ધીરજ ખૂટી ગઈ. આથી મેં આજે તમને મારી નાખવાનો વિચાર કર્યો હતો, પણ આ ગીતે મને પિતૃહત્યાના પાપમાંથી બચાવી લીધો. મને થયું કે હવે તો તેઓ ઘરડા થયા છે. કેટલા દિવસ જીવશે ? આટલા દિવસો રાહ જોઈ તો થોડા દિવસો વધારે રાહ જોઈ. નકામું પિતૃહત્યાનું પાપ શા માટે વહોરું ?'

આ સાંભળીને રાજાએ પણ નટ અને નટીને વિશેષ પુરસ્કાર આપીને રાજી કરી દીધાં અને પછી રાજકુમારને ગાદીએ બેસાડી, રાજકુમારીનાં લગ્ન પણ કરાવી દીધાં, આમ ફક્ત એક જ ગીતે કેટલા બધાંનાં જીવન બચાવી દીધાં !

જીવનમાં જ્યારે કપરા કાળમાંથી પસાર થવાનું આવે, ધીરજ ખૂટી ગઈ હોય, પરિસ્થિતિ અસહ્ય બનતી જતી હોય, ત્યારે માણસ ઉતાવળમાં ન કરવાનું કરી બેસે છે. તે વખતે આ શબ્દો યાદ કરવા જોઈએ કે 'બહુત ગઈ થોડી રહી, થોડી ભી અબ જાય' તો પછી એ જીવનમાં ક્યારેય તાલભંગ નહીં થાય. ક્યારેય પસ્તાવાનો વારો નહીં આવે.

જો કુછ હૈ, સો તૂ હી હૈ

'નરેન, તું શું ઈચ્છે છે ?' શ્રીરામકૃષ્ણદેવે પોતાના પ્રિય શિષ્ય નરેન્દ્રનાથ જેઓ પાછળથી સ્વામી વિવેકાનંદ બન્યા, તેમને એક દિવસ પૂછ્યું.

'હું તો હંમેશા સમાધિમાં લીન થઈને રહેવા માગું છું. શરીર ટકી રહે તે માટે વચ્ચે વચ્ચે સમાધિમાંથી બહાર આવીને થોડું ખાઈ ફરી સમાધિના આનંદમાં લીન થઈ જાઉં એવું ઈચ્છું છું.'

બીજા કોઈ ગુરુ હોત તો પોતાના શિષ્યની આવી

સમાધિમાં જ લીન રહેવાની ભાવના જોઈને રાજી થઈ ગયા હોત પણ આ ગુરુ અનોખા હતા. તેમણે રાજી થવાને બદલે કહ્યું, 'અરેરે, ધિક્કાર છે તને, હું તો ઈચ્છતો હતો કે તું એક વિશાળ વટવૃક્ષની જેવો બનીશ, જેની છાયા તબે લાખો નર-નારીઓ શાંતિ પામશે. પણ તું તો કેવળ પોતાની મુક્તિ અને પોતાના આનંદની જ કામના કરી રહ્યો છે. અરે, સમાધિ કરતાં પણ ઉચ્ચતર સ્થિતિ છે, શું તું પેલું ભજન આતો નથી 'જો કુછ હૈ, સો તૂ હી હૈ.'

આ ભજન મોગલ બાદશાહ બહાદુરશાહ ઝફરે લખેલું હતું. શ્રીરામકૃષ્ણદેવ અને નરેન્દ્રનાથ બંનેનું પ્રિય ભજન હતું. આમ તો આ સૂઝી ગીત છે. પણ તેમાં વેદાંતનું દર્શન પ્રગટ થાય છે. સર્વવ્યાપક ઈશ્વરને અનુલબ્ધીને કવિ કહે છે.

'તુઝ સૈ હમને દિલકો લગાયા, જો કુછ હૈ, સો તૂ હી હૈ,
એક તુઝકો અપના પાયા, જો કુછ હૈ, સો તૂ હી હૈ.'

આ ઉપરાંત પણ ગીતમાં, જે કંઈ છે તે સર્વજ્ઞ ઈશ્વર જ છે. તે દરેકમાં રહેલો છે, આથી દરેક જીવ સમાન છે, એક જ ચૈતન્યસત્તા સમસ્ત જગતમાં વ્યાપ્ત છે, - વેદાંતનું આ સત્ય કવિએ પ્રગટ કર્યું છે. આજના વૈજ્ઞાનિકો પણ હવે સમસ્ત જગતમાં વ્યાપેલી એક જ ચૈતન્ય સત્તાનો સ્વીકાર કરતા થયા છે. મહાન વૈજ્ઞાનિક શ્રોડિંજર પણ કહે છે કે,

'Consciousness is singular of which plural is unknown' ચૈતન્ય એક જ છે, તે અનેક ન હોઈ શકે. શ્રીરામકૃષ્ણદેવે આ ગીત દ્વારા નરેન્દ્રને જણાવ્યું કે ફક્ત સમાધિનો આનંદ પૂરતો નથી, પણ દરેકમાં રહેલા ઈશ્વરનો અનુભવ કરવો, એ ઈશ્વરની સેવા કરવી એ એથી પણ મોટી વાત છે.

એક દિવસ શ્રીરામકૃષ્ણદેવ ભક્તો સાથે વૈષ્ણવ સંપ્રદાયની વાત કરી રહ્યા હતા ત્યારે તેમણે કહ્યું કે 'નામમાં રુચિ, વૈષ્ણવોની સેવા અને જીવ ઉપર દયા

- આ ત્રણ વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના મુખ્ય ઉપદેશ છે; પણ જીવ ઉપર હયા બોલતી વખતે તેઓ ભાવદશામાં આવી ગયા અને પછી અર્ધબાહ્ય દશામાં કહેવા લાગ્યા કે 'જીવ ઉપર હયા ? પૃથ્વી ઉપર સળગતો એક ભુદ્ર કીડો બીજા જીવો પ્રત્યે હયા બતાવે ? તું વળી હયા બતાવનાર કોણ ? ના, દરેક જીવ શિવરૂપ છે. જીવની શિવજ્ઞાને સેવા કરવી જોઈએ. નરેન્દ્રનાથે ગુરુદેવના આ શબ્દોમાં અદ્ભુત પ્રકાશ જોયો અને કહ્યું, 'જો મને તક મળશે તો આ મહાન સત્યને હું જગત સમક્ષ રજૂ કરીશ' અને તેમને તક મળી. અમેરિકાથી પાછા આવ્યા પછી તેમણે શ્રીરામકૃષ્ણ મિશનની સ્થાપના કરી અને તેમાં શિવજ્ઞાને જીવસેવાના આદર્શને મૂર્તિમંત કર્યો. એક દિવસ એમને મળવા માટે કોલકાતામાં એક યુવાન આવ્યો. તેણે કહ્યું, 'સ્વામીજી, અનેક ઉપાયો કર્યા, પણ મારા મનમાં શાંતિ આવતી નથી.' 'શાંતિ મેળવવા તું શું કરે છે ?' સ્વામીજીએ તેને પૂછ્યું. 'હું તો ઓરડાનાં બારી-બારણાં બંધ કરી, આંખો બંધ કરીને, ધ્યાનમાં બેસીને, મનને ખાલી કરવાનો પ્રયત્ન કરું છું.' આ સાંભળીને સ્વામીજીએ કહ્યું, 'બેટા, જો તારે શાંતિ જોઈતી હોય તો સર્વ પ્રથમ તારા ઓરડાનાં બંધ બારી-બારણાંને ખોલી નાખ. પછી આંખો ખોલીને જો, પડોશમાં કોણ કોણ દુઃખી છે, ભૂખ્યા, ગરીબ નિરાધાર છે, રોગી છે, તેની સેવા કરવાનું શરૂ કરી દે. તને તુરંત જ મનની શાંતિ મળશે.'

શાંતિ મેળવવાનો સહેલામાં સહેલો રસ્તો બીજાની નિઃસ્વાર્થ ભાવે સેવા કરવાનો છે. આજે મનુષ્ય બહુ જ દુઃખી અને અશાંત છે, તેનું કારણ તેની સ્વાર્થવૃત્તિ છે. તે માત્ર પોતાનો જ વિચાર કરે છે. પોતાનો જ લાભ જુએ છે. આથી તેની મનોવૃત્તિ અત્યંત સંકુચિત થઈ જાય છે. તેની અંદર રહેલા શાંતિના ઓતની આડે સ્વાર્થનો ભયાનક અવરોધ એવો સજ્જડ બની જાય છે કે અંદરની શાંતિનો પ્રવાહ બિલકુલ બહાર આવી શકતો નથી, પણ જો મનુષ્ય નિઃસ્વાર્થ બને, બીજાની સેવા કરે. તો તેને વિશાળતા પ્રાપ્ત થાય છે. તેની નકારાત્મક વૃત્તિઓ નાબૂદ

થાય છે. અને તેની અંદરનો શાંતિનો પ્રવાહ સમગ્ર અસ્તિત્વમાં ફરી વળે છે. આથી જો કોઈ થોડીક પણ નિઃસ્વાર્થ ભાવે સેવા કરે, તો તેમને તત્કાળ થોડીક પણ શાંતિ મળી જાય છે. જેઓ પોતાનું સમગ્ર જીવન અન્યની નિઃસ્વાર્થ ભાવે સેવા કરવામાં સમર્પિત કરી દે છે, તેમને તો સ્વયં ભગવાન પણ મળી જાય છે. એટલે જ સ્વામી વિવેકાનંદ તેમના 'રાજયોગ'ના પુસ્તકમાં નિઃસ્વાર્થતા ઉપર બહુ જ ભાર મૂકે છે. તેઓ કહે છે, 'માનવજીવન વિશેનો સમગ્ર વિચાર એક જ શબ્દમાં વર્ણવી શકાય, નિઃસ્વાર્થતા,' આગળ તેઓ કહે છે કે 'આપણે શા માટે નિઃસ્વાર્થ બનવું જોઈએ ?' એનો સાચો જવાબ એ છે કે આ જગત એ અનંત મહાસાગરનું એક ઊંદુ માત્ર છે. અનંત શૃંખલાની એક કડી માત્ર છે. એટલે કે મનુષ્ય જે કંઈ અન્યને આપે છે, તે તેને પાછું મળે છે, કેમ કે બધા એક જ તત્ત્વથી જોડાયેલા છે, જેમ શૃંખલાની કડી એ શૃંખલાથી અલગ નથી, તેમ એક મનુષ્ય બીજાથી અલગ નથી. આથી જો તે નિઃસ્વાર્થ ભાવે બીજાની સેવા કરે, તો એથી એનું પોતાનું જ કલ્યાણ કરે છે. કેમ કે વેદાંતની દષ્ટિએ, 'બીજા તો કોઈ છે જ નહીં.' મનુષ્ય બીજાને જે આપે છે, તે તેની પાસે પાછું આવે છે. 'ડાયેનેમો'માં જેમ ફરી ફરીને પાછું આવે તેમ આ સૂક્ષ્મ જગતમાં પણ વ્યક્તિ જે કંઈ વિચારો અને કાર્યો અન્યને માટે કરે છે, એ બધાં એની પાસે પાછાં આવે છે. એટલે જો નિઃસ્વાર્થ બીજાની સેવા કરી તેને સુખશાંતિ આપ્યાં હોય તો તે સુખશાંતિ વૃદ્ધિ પામીને એની પાસે આવે છે. એ જ રીતે જો અન્યને દુઃખ આપ્યું હોય તો એ દુઃખ પણ વૃદ્ધિ સાથે પાસે આવે છે. આથી જો પોતાનાં દુઃખ દૂર કરવાં હોય તો બીજાના દુઃખ દૂર કરવાં. એ માર્ગ દુઃખ દૂર કરવાં માટે સહુથી સહેલો છે. જેઓ અન્યમાં રહેલા પ્રભુની સેવા કરે છે, યોગીનારાયણ, દરિદ્રનારાયણ, દુઃખીનારાયણની સેવા કરે છે - એમને સેવા કરતાં કરતાં જ, 'જો કુછ ટે, સો તૂ હી ટે' નું દર્શન થવા લાગે છે. આમ સેવા દ્વારા તેમને

વ્યાપક બ્રહ્મની અનુભૂતિ થાય છે. સમાધિ દ્વારા જે પ્રાપ્ત થાય છે. તેનાથી પણ ઊંચી વિજ્ઞાનમય અવસ્થા સેવા દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

પરંતુ ધારો કે કોઈ અન્યની સેવા કરવા સક્ષમ ન હોય તો અન્યના કલ્યાણ માટે પ્રાર્થના કરવી. એથી પણ શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે, કેમ કે અન્યનું કલ્યાણ એ અંતે તો પોતાનું જ કલ્યાણ છે. સ્વામી વિવેકાનંદે પોતાના 'રાજયોગ'માં આવી પ્રાર્થનાની રીત બતાવી છે. તેઓ કહે છે, 'સીધા અને ટકાર બેસો અને સહુથી પહેલું કાર્ય સમગ્ર સૃષ્ટિમાં પવિત્ર ભાવનાઓનો પ્રવાહ મોકલવાનું કરો.' મનમાં બોલો, 'સૌ સુખી થાઓ, સૌ નીરોગી રહો. સૌ શાંતિ પામો. સૌનું કલ્યાણ થાઓ.' એ પ્રમાણે પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર અને દક્ષિણ એમ ચારેય દિશાઓમાં એ ભાવના મોકલો. તમે જેમ જેમ એ ભાવના વધારે કરશો તેમ તેમ તમને વધુ ફાયદો થશે. આખરે તમને જણાશે કે પોતાને તંદુરસ્ત બનાવવાનો સહેલામાં સહેલો ઉપાય બીજા નીરોગી રહે તેવી ભાવના સેવવાનો છે. અને પોતાની જાતને સુખી કરવાનો સહેલામાં સહેલો રસ્તો બીજાઓ સુખી થાય તે જોવાનો છે,' આમ, જે બીજાઓને

સુખી કરે છે એમને પછી શાંતિની શોધમાં ક્યાંય ભટકવું પડતું નથી. સંસ્કૃતમાં કોઈએ ભગવાનને પ્રાર્થના કરતાં દુઃખીઓનાં દુઃખ દૂર કરવાની જે આકાંક્ષા સેવી છે તે આપણે પણ સેવીએ.

'ન ત્વહં કામચે રાજ્યં ન સ્વર્ગં ના મુનર્મલમ્ ।

ક્ષામચે દુઃખાતસાનામ્ પ્રાણિનામાર્તિનાશનમ્ ॥'

'મારે રાજ્ય નથી જોઈતું. સ્વર્ગ નથી જોઈતું. મોક્ષ પણ નથી જોઈતો. હે ભગવાન, દુઃખીજનોનાં દુઃખોને દૂર કરવાની જ મારી આકાંક્ષા છે.'

જેમના હૃદયમાં આવી આકાંક્ષા છે, એમના હૃદયમાં સુખ અને શાંતિ હંમેશાં માટે આવીને વસે છે.

'સહન કરવાના ગુણ જેવો બીજો એકે ગુણ નથી. બધામાં સહન કરવાનો ગુણ જોઈએ. જેમ લુહારની કોઠમાં એરણ ઉપર ભારે ભારે હથોડાના ઘા પડે પણ તે જરા પણ હાલતી નથી, તે પ્રમાણે બુદ્ધિ એરણના જેવી સ્થિર રાખવી. જેને ઠીક પડે તે કરે, પણ તે બધું સહન કરી લેવું જોઈએ.'

- શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ

□ 'આધુનિક માનવ શાંતિની શોધમાં'માંથી સાભાર

શિવાનંદ આશ્રમ (અમદાવાદ)ના આગામી કાર્યક્રમો

- તા. ૧-૧૨-૨૦૧૭, શુક્રવાર થી તા. ૧૦. ૧૨. ૨૦૧૭, રવિવાર (સમય: દરરોજ સવારે ૫.૩૦ થી ૭.૦૦ વાગ્યા) સુધી પૂજ્ય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની નિશ્રામાં ૭૯૩મો યોગાસન, પ્રાણાયામ અને ધ્યાન શિબિર (ભાગ લેનારા મિત્રોએ અગાઉથી નામ નોંધાવવું જરૂરી છે.)
- તા. ૩-૧૨-૨૦૧૭, રવિવાર, માગશર સુદ પૂનમ: શ્રી દત્તાત્રેય જયંતી (શ્રી દત્તપદ્મ અને અર્ચના-આરતી તથા પ્રસાદ) સમય: સવારે ૯.૩૦ થી ૧૧.૩૦ કલાક સુધી.
- તા. ૧૧-૧૨-૨૦૧૭, સોમવાર થી તા. ૩૦-૧૨-૨૦૧૭, શનિવાર સુધી ૩૯૩મો આવાસીય યોગશિક્ષક તાલીમ શિબિર. (તા. ૩૦-૧૨-૨૦૧૭ પૂર્વે નામ નોંધાવવું જરૂરી.)
- શ્રીમદ્ દેવી ભાગવત કથા: શ્રી શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ ખાતે તા. ૨૪-૧૨-૨૦૧૭, રવિવાર થી તા. ૩૦-૧૨-૨૦૧૭, શનિવાર સુધી.
કથા સમય: દરરોજ બપોરે ૩.૩૦ થી ૭.૦૦ વાગ્યા સુધી નવચંડી હવન: તા. ૩૧-૧૨-૨૦૧૭, રવિવાર સમય: સવારના ૭.૦૦ થી બપોરના ૧૨.૪૫ સુધી (વ્યાસપીઠ પર પૂજ્ય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ ચિરાજશે.)

સંસ્કારના પારણામાં

- ડૉ. શ્રી શરદચંદ્ર બેહરા

સ્વામી વિદ્યાનંદનો જન્મ કર્ણાટક રાજ્યના મેંગલોર ગામે થયો હતો. તેઓ મહારાષ્ટ્રના જાગીરદાર બ્રાહ્મણ કુળના વંશજ હતા, જેઓ શિવાજીના કાળમાં બક્ષિસ મેળવેલી જાગીરમાં કુંભકોણમ્ આવીને વસ્યા હતા. બ્રિટિશ સામ્રાજ્ય વખતે પણ આ કુંટુંબનો રાજકીય મોભો જળવાઈ રહ્યો હતો. આ જ કુંટુંબના ગોવિંદરાવ વિજયપુરકરે રાણીસાહેબાને સેવાઓ આપી રાણી વિકટોરિયા પાસેથી કોઈંમ્બતૂર જિલ્લાની માયલરપાલયમ્ની જાગીર ભેટમાં મેળવી હતી. એમના જ પૌત્ર સર્ધિલ ગોવિંદરાવ તાંજોરના રાજમહેલમાં સંપર્ક અધિકારી તરીકે નિમાયા હતા અને નિવૃત્ત થયેલા રાજકુંવરોની માલમિલકત સંભાળતા હતા. જ્ઞાની વિજયપુરકરના સમયથી જ ચાલી આવેલી આ સમૃદ્ધિવાન કુળપરંપરા પોતાની ખાનદાની અને કુલીનતાના કારણે સુવિખ્યાત થઈ. ગોવિંદરાવ વિજયપુરકરના વિદ્યાન ભાણેજ નારાયણરાવ આત્મ સાક્ષાત્કારી પુરુષ તરીકે પંકાયેલા હતા.

સર્ધિલ ગોવિંદરાવ પ્રખર તત્ત્વજ્ઞાની હતા. એમની અંતઃપ્રેરણા અસાધારણ હતી. તેઓ અચૂક ભવિષ્ય ભાષીને લોકોને આશ્ચર્યમુગ્ધ કરતા હતા. તેઓ ગહન તત્ત્વચિંતકનું આંતરિક જીવન જીવતા એક આત્મસંતુષ્ટ પુરુષ હતા. ગરીબ, દીન-દુબિયારા માટે એમના અંતરમાં ઊંડી સહાનુભૂતિની લાગણીઓ પ્રવર્તતી. પહેલાં ભૂખ્યાજનોને જમાડ્યા સિવાય એ કદીયે જમતા નહોતા. એમનાં પત્ની કાવેરીબાઈ પણ આધ્યાત્મિક રીતે ઉન્નત વ્યક્તિ હતાં. હાલગ તપસ્વિનીનું જીવન તેઓ જીવતાં. ગોવિંદરાવનું અવસાન થયું ત્યારે તેમણે શોકના માર્ગ કશો જ વિલાપ કર્યો નહીં. લોકોનું ધ્યાન જાય તેવો માત્ર એક જ ફેરફાર થયો અને તે એ કે ત્યારબાદ માત્ર સફેદ કપડાં પહેરવા

માંડ્યાં અને અત્યંત નિઃસ્પૃહ અને કઠોર તપસ્વિનીનું જીવન જીવવા લાગ્યાં. મૃત્યુ સુધી ફક્ત દૂધ અને ફળફળાદિ પર જ તેઓ રહ્યાં. તેમની ધાર્મિકતા તથા પવિત્રતા માટે પડોશીઓમાં ઊંચા આદરની લાગણી પ્રવર્તતી. અનેક સાધુ-સંતોને આમંત્રી અવારનવાર સત્સંગનું આયોજન તેઓ કરતાં.

કાવેરીબાઈના પિતા વેંકટરાવ મૈસૂર રાજમહેલમાં રહસ્યમંત્રીની જવાબદારી સંભાળતા હતા પણ આ તો એમનો માત્ર સરકારી મોભો હતો. એમના નિઃસ્પૃહ સ્વભાવની ખ્યાતિ ચોમેર ફેલાઈ ગઈ હતી. હકીકતમાં તો અનેક લોકો દ્વારા તેઓ સંત તરીકે જ પૂજાતા. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના તેઓ ભક્ત હતા અને પોતાના મકાનમાં કૃષ્ણની મૂર્તિ પણ સ્થાપી હતી. જન્મજાત કવિની સહજતા તથા સ્વયંસ્ફૂર્તપૂર્વક તેઓ ભગવાન કૃષ્ણનાં સ્તુતિકાવ્યો રચતા. રાજ્યની ઊંચી ક્લેવાતી પદવી પર તેઓ હતા, છતાંય તેમનું જીવન જળકમળવત્ નિર્લિપ્ત હતું. એમના આંગણે સાધુ-સંતો સદાય ઊભરાતા. એમના મકાનનો પૂજાનો ઓરડો એક જાહેર મંદિર જેવો થઈ ગયો હતો અને લોકો મોટી સંખ્યામાં ત્યાં પ્રભુનાં દર્શને જતા. હજુ આજે પણ ગોકુળ આક્રમના દિવસે લોકો ત્યાં પહોંચી જાય છે. વેંકટરાવ પોતે આત્મસાક્ષાત્કારી દિવ્યાત્મા તરીકે ઓળખાતા. કેટલીક વાર તેઓ મદ્રાસ આવીને પોતાની પુત્રી કાવેરીબાઈને ત્યાં રહેતા. બાપ-દીકરીના આ મિલન વખતે સહજ સત્સંગનું આધ્યાત્મિક વાતાવરણ ઊભું થઈ જતું.

સર્ધિલ ગોવિંદરાવ અને કાવેરીબાઈને કૃષ્ણરાવ અને શ્રીનિવાસરાવ નામે બે દીકરા તથા ગોપીબાઈ નામે એક દીકરી હતાં. કૃષ્ણરાવ અને શ્રીનિવાસરાવે સમૃદ્ધ જાગીરદાર તરીકે પોતાની

કારકિર્દી વીતાવી. કોઈંમતુર જિલ્લાનાં કેટલાંક ગામો, તામિલનાડના મન્નારગુડી જિલ્લાના તાંજેર પાસેના રાજગોપાળપુરમ્ની જમીન તથા મદ્રાસ શહેરનાં કેટલાંક આલીશાન મકાનોના તેઓ વારસદાર હતા. નિવૃત્ત જીવન ગાળતા પિતા સાથે તેઓ કોઈંમતુરમાં રહેતા હતા. પિતાના મૃત્યુ બાદ કોઈંમતુર છોડીને તેઓ મદ્રાસ શહેરમાં આવીને વસ્યા.

મદ્રાસના પશ્ચિમ સીમાડે આવેલા 'કિમ્બર્લી' નામના એક પુરાણા મકાનમાં નાના ભાઈ શ્રીનિવાસરાવ રહેતા હતા. ૧૯૧૦માં મેંગલોરના નામાંકિત નેલીક્કાઈ વેંકટરાવ તથા સુંદરમ્મા દંપતીની સુપુત્રી સરોજિનીદેવી સાથે શ્રીનિવાસનાં લગ્ન થયાં. આ લગ્નના પરિણામે બે અત્યંત સમૃદ્ધ તથા પુરાણાં કુટુંબોનું સાયુજ્ય રચાયું. ત્રણ-ત્રણ મુદત સુધી લગાતાર ચૂંટાઈ આવીને એન. વેંકટરાવે મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલનું અધ્યક્ષપદ સંભાળેલું ગુંડુરાવ નામના મહાજન વેપારી પિતાના વારસદાર તરીકે કોફીના વિશાળ બગીચાઓના તેઓ માલિક હતા. 'મનોહર વિલાસ' નામના મહેલ સમા આલીશાન મકાનમાં તેઓ રહેતા હતા અને મેંગલોરના સામાજિક તથા સાંસ્કૃતિક જીવન પર તેમની ભારે મોટી અસર હતી. તેમનાં પત્ની શ્રીમતી સુન્દરમ્માદેવી અતિ પવિત્ર તથા સુસંસ્કૃત મહિલા હતાં. તેમણે કન્નડ ભાષામાં 'દેવરા નામ' નામે ભજનોનું પુસ્તક પણ રચ્યું છે. તેઓ લોકોનાં એટલાં બધાં લાડીલાં મહિલા હતાં કે ૧૯૪૦માં તેમનો દેહાંત થયો, ત્યારે લગભગ આખું મેંગલોર એમની સ્મશાનયાત્રામાં જોડાયું હતું. એમને એકેય દીકરો નહોતો, માત્ર સરોજિની, મનોરમા, માલતી અને મુક્તા નામની ચાર દીકરીઓ હતી. સરોજિનીદેવી સૌથી મોટાં હતાં. બાર વર્ષની વયે એમનાં લગ્ન મદ્રાસના શ્રીનિવાસરાવ સાથે થયાં. મા પાસેથી ભક્તિનાં ઊંડાં મૂળિયાંનો વારસો તેમણે મેળવ્યો હતો. પૌર્વાત્ય પરંપરા અને પાશ્ચાત્ય રહેણીકરણીનો સુભગ સંગમ તેના વ્યક્તિત્વમાં થયો હતો. એ જમાનામાં 'મનોહર વિલાસ'નો સર્વજો જીવનવ્યવહાર પાશ્ચાત્ય

દબજબનો હતો, જ્યાં પોર્ટુગીઝ, ડચ અને બીજા યુરોપીય દેશોના અનેક વિદેશી મોભાદાર મહેમાનો જતા-આવતા રહેતા. પાશ્ચાત્ય વાતાવરણમાં જ એમનો જન્મ તથા ઉછેર થયો હતો. અભ્યાસ પણ કોન્વેન્ટમાં જ થયો. અનેક સિદ્ધિઓ ઉપરાંત એક સારાં પિયાનોવાદિકા તરીકે પણ તેમની ગણના થતી. સુંદર અંગ્રેજી ગીતો તેઓ ગાતાં અને ટેનિસનાં પણ ઉત્તમ ખેલાડી હતાં.

સરોજિનીદેવીને ત્યાં પહેલા સંતાન રૂપે હેમલતા નામની દીકરી જન્મી. હેમલતાના જન્મ પછી બે વર્ષે ભાદરવા મહિનાની વદ બારસ તથા ૧૯૧૬ની ૨૪ સપ્ટેમ્બર ને રવિવારે સવારે ૧૦-૩૫ વાગ્યે સરોજિનીદેવીએ એક સિદ્ધપુરુષને જન્મ આપ્યો, જે ભવિષ્યના સ્વામી ચિદાનંદ હતા. વૈષ્ણવી માબાપે દીકરાને 'શ્રીધર' નામ આપ્યું. બાળકની વહાલી ફોઈબા શ્રીધરના નામને ટૂંકાવી લાડથી એને 'સિદ્ધ' કહેતી. બાળકના જન્માબર જોનારા જોષીએ ભવિષ્ય ભાખીને કુંડળીમાં નોંધ્યું હતું કે આ બાળક આ જ જન્મમાં સિદ્ધિ મેળવશે. ૧૯૪૯માં એક પ્રખ્યાત યોગી ભવિષ્યવેત્તાએ જ્યારે કહ્યું કે પોતાના પૂર્વજીવનમાં પણ ચિદાનંદજી એક મહાન યોગી અને સંત હતા અને આ જન્મ એમનો અંતિમ જન્મ છે, ત્યારે તો આ બાબતની ખાતરી થઈ ગઈ. બાળકની કુંડળીમાં ત્રીજા સ્થાને રાહુ સાથે વૈશ્વિક લગ્ન, છાંદા સ્થાને ગુરુ, શુક, શનિ અને કેતુ નવમામાં, દશમામાં ચંદ્ર, બુધ અને સૂર્ય અગિયારમામાં અને બારમામાં મંગળ હતો. નવમા ગૃહે કેતુ અંતિમ મુક્તિ (નિર્વાણ)ની સંભાવનાનો સંકેત છે. નવમા પદે શનિ અને કન્યા એ રાજયોગ અને ભક્તિયોગ સૂચવે છે. નિષ્ણાત જ્યોતિષીની મદદથી સરોજિનીદેવીએ બાળકની કુંડળી તૈયાર કરાવી અને પોતાના જ હસ્તાક્ષરે નાગરી લિપિમાં એ લખી રાખી. એમના જન્મ વખતથી ચાલી આવતી કેતુની મહાદશા પાંચ વર્ષ સાત માસ અને

અનુસંધાન પાન નં ૧૯ ઉપર

અસ્તિત્વ અને કર્મ

- શ્રી સ્વામી વિદ્યાનંદજી

સ્વામીજીની બાહ્ય પ્રવૃત્તિઓને જોઈને કોઈ પણ નવો દર્શનાર્થી તેમના પ્રાર્થનામય જીવનનું અનુમાન કરી શકતો નથી. પરંતુ તેના ઉપર કંઈક વિપરીત પ્રભાવ પડે છે. જો કોઈ એવી વ્યક્તિ હોય કે જે કલ્પનાના જગતમાં વિચરણ ન કરતી હોય તો તે સ્વામીજી છે. મેં તેમનાથી વધુ વ્યસ્ત અને સક્રિય જીવન બીજે ક્યાંય જોયું નથી. જે તપસ્વીએ પાંચ વર્ષ સુધી પોતાની કુટીરમાં એકાંતવાસ કર્યો હોય અને ૨૫ વર્ષ સુધી તેમણે તે સ્થાનનો ત્યાગ ન કર્યો હોય તેમની કાર્યપ્રણાલી પર સહેજ વિશ્વાસ બેસી શકે નહીં. જ્યારે તેમની સાથે મારો સંપર્ક નવો નવો જ હતો અને તેમની આશ્ચર્યજનક ક્રિયાશીલતા સાથે હું ટેવાયો ન હતો તો હું તેમની વ્યસ્તતા જોઈને ચકિત અને અસહાય બની જતો હતો. છ મહિના પૂર્વે જ્યારે તેમનો સત્તાવનમો જન્મદિવસ ઉજવવામાં આવ્યો ત્યારથી આજ દિવસ સુધી તેઓ સોળ વર્ષના (યુવક) છે તેવું લાગી રહ્યું છે.

વાચકો આ વાતનો વિશ્વાસ સામે કે હું લેશમાત્ર ભાવુક નથી; પરંતુ જે યથાર્થતા મારી સામે છે, તેનો સ્વીકાર કરવા માટે હું વિવશ થઈ જાઉં છું. યૌવનમય ઉત્સાહથી પરિપૂર્ણ હાવ-ભાવ તેમની અવસ્થાનો અસ્વીકાર કરે છે. સાધારણ રીતે એવું જોવામાં આવ્યું છે કે અનાયાસ કોઈ વિચાર અથવા કોઈ નવી યોજના તેમને સૂત્રી કે તત્કાળ તેમના પ્રકાશમય ચહેરા ઉપર બાળસહજ ઉલ્લાસ પ્રસ્ફુટિત થઈ ઊઠતો; તેમનાં અંતર્મનની પ્રહુલ્લતા તેમનાં નેત્રોમાં ચમકી ઊઠતી. એનાથી એ પુરવાર થાય છે કે તેમની કલ્પનાશીલતામાં અદ્ભુત વિચારોને ક્રિયાન્વિત કરવામાં તેઓ કેટલા સંલગ્ન થઈ જાય છે. તેઓ કોઈ પણ કાર્યને અધૂરું તો કદી પણ ન છોડતા. તેમનામાં અનિશ્ચિતતા ન હતી; કોઈ પણ કાર્ય શરૂ થયા પછી કદી તેમાંથી પાછા ફરતા ન હતા. તેઓ કર્મસંપાદનમાં જેટલા પ્રવીણ છે તેટલા જ પ્રાર્થનામય જીવનમાં નિષ્કપટ, પ્રગાઢ અને પરમ પાવન છે.

બળબળ વહેતી ગરિમામયી મૌન ગંગાના તટે સ્થિત શાંત કુટીરથી તેઓ સવારે દશ વાગ્યે બહાર

આવતા. પોતાની કુટીરની બહાર આવતાં જ તેઓ એક બીજું જ વ્યક્તિત્વ ધારણ કરી લેતા. તેઓ જીવનમાં સંચારિત વિદ્યુત તરંગોથી પરિપૂર્ણ થઈ જતા. ઈંટોથી બનેલા દારથી સંસ્થાના પ્રાંગણમાં તેઓ તીવ્ર ગતિથી પહોંચે તેની સાથે તેમના નાના એવા શિષ્ય સમુદાયમાં સક્રિયતા પ્રગટ થવા લાગતી. તેમની ઉપસ્થિતિમાં કોઈ પણ વ્યક્તિ ક્રિયાહીન રહી જ ન શકે.

થોડા આળસુ સાધકો સાથે તેમનો વ્યવહાર રોચક હતો. આવા જ એક સાધકનો સ્વભાવ દંભી અને આળસુ હતો. પોતાના આવા પ્રકારના સ્વભાવને તે આંતરિક આધ્યાત્મિક શાંતિના રૂપમાં વ્યક્ત કરતો હતો. પર્વત ઉપર સ્થિત સામૂહિક પૂજાગૃહની બહાર પહોળી ઓસરીમાં સ્વામીજી થોડા આગંતુકો સાથે વાર્તાલાપ કરતા હતા. લાપરવાહીથી મસ્ત ચાલે ચાલતા તે કથિત સાધક ઉપર તત્કાળ સ્વામીજીની દષ્ટિ પડી. એમણે કહ્યું, “યુવકાં અહીં આવો તમારી શું મુશ્કેલી છે? શું ભૂખ્યા રહો છો? શું રસોડામાં ખાવા માટે કંઈ નથી કે તમને ભોજન કરવા માટે સમય નથી. હજુ તો તમારા વાળ પણ સફેદ થયા નથી તો અડધા ભૂખ્યા માણસ જેવી ચાલે કેમ ચાલો છો? તમારી શક્તિ અને યૌવન ક્યાં ચાલ્યું ગયું છે? તમે દોડીને સ્ફૂર્તિથી કેમ નથી ચાલતા? હું તમને દોડતા જોવા માગું છું. આવો આ પ્રાર્થના મંદિરનું એક ચક્કર લગાવો.”

તે નવયુવકનો સંકોચ દેખીને, એકાએક મારી સામે ફરી જઈને સ્વામીજીએ ગંભીર વાણીમાં કહ્યું, - “આ યુવકને હું સૈનિકોની છાવણીમાં મોકલવા માગું છું. ફોજ તાલીમથી જ બેહોશ સાધુઓમાં પણ શક્તિનો સંચાર થઈ શકે છે. વિચાર એવો છે કે જે વ્યક્તિ જન્મથી જ આળસુ છે, એવું લાગે છે કે તેને માટે વૈરાગ્યમય જીવન શારીરિક શિથિલતા અને નિષ્ક્રિયતાનો પર્યાય છે. ભગવાન જાણે આવા વિચારો એમને ક્યાંથી પ્રાપ્ત થયા છે. મેડિકલ કોલેજના યુવાન વિદ્યાર્થીઓ અને શહેરીજનોના વ્યસ્ત જીવનમાંથી તમારે પદાર્થપાઠ લેવો

જોઈએ. એક યુવાન ડોક્ટર કેટલો સ્ફૂર્તિવાન, યુસ્ત અને ઉત્સાહપૂર્ણ હોય છે. હોસ્પિટલના દૈનિક જીવનમાં તે કેટલી સ્ફૂર્તિથી એક વોર્ડમાંથી બીજા વોર્ડમાં જાય છે, એક ઓરડામાંથી બીજા ઓરડામાં, ઓસરી અને દાદરાઓ કેટલી ત્વરિત ગતિએ ચાલીને ચઢે-ઊતરે છે. આપણે તેમને આપણા આદર્શ કેમ ન માનીએ? આનાથી વિપરીત એક સંન્યાસીએ તો વધુ ગતિશીલ કાર્યકર થવું જોઈએ. કારણકે તે (લૌકિક) જીવનની વિવિધ સંતાપપૂર્ણ ચિંતાઓથી મુક્ત હોય છે. કાલથી જ સ્ફૂર્તિવાન બનો કે જેથી હું તમને આમ કીલો કાલો નહીં પણ સ્ફૂર્તિવાન દોડતો દેખી શકું. હું તમને સત્વરે બધી જ જગ્યાએ જોવા માંગું છું. સાધુતા શિથિલતાનો પર્યાય નથી. જો એવું હોત તો ખુરશી, ટેબલ, ચાંબલા અને ભીંત બધું જ તે શ્રેણીમાં આવી જત. પ્રિય યુવક! પોતાનામાં સ્ફૂર્તિ લાવો અને નિષ્ણાત કાર્યકરમાં રૂપાંતરિત થઈ જાઓ.

ગભરાયેલા યુવકના મુખમાંથી ઉતાવળે અને ઉદ્વિગ્નતાપૂર્વક શબ્દો નીકળ્યા - “જી હા! શ્રીમાન! હું એવો જ બનીશ.” તે શબ્દ બોલતાંની સાથે તે ખૂબ ઉતાવળથી ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. બીજા જ શ્લોકે સ્વામીજીએ ઉપસ્થિત અભ્યાગતોને સરળ ચિત્તથી સંબોધિત કરતાં કહ્યું; “તમારો આ સંબંધી શું વિચાર છે? મેં તેને ઉચિત કહ્યું કે નહીં? અથવા શું આ અકળામણ ઊભી કરે તેવો સંદેશ માત્ર હતો? શું તમો આ બાબત સંમત નથી કે પ્રત્યેક યુવાને સક્રિય અને સ્ફૂર્તિવાન થવું જોઈએ?”

માનો કે ન માનો પણ બીજા જ દિવસથી માત્ર તે જ સાધક નહીં, પરંતુ બીજા પણ એક-બે કીલા યુસ્ત સાધકો સ્ફૂર્તિ અને શક્તિસંપન્ન ઓજસથી કાર્ય કરતા જોવામાં આવ્યા.

આ સંદર્ભમાં મારું ધ્યાન દોરનાર એક વિલક્ષણ શિદ્ધાંતનું વર્ણન કર્યા વગર હું રહી શકતો નથી. સ્વામીજી જ્યારે કોઈને પણ કર્મ સંબંધી માર્ગદર્શન કરે છે, પછી તે વ્યક્તિની ઈચ્છા હોય કે ન હોય, એકાદ દિવસમાં તે માણસ તે પ્રમાણે કામ કરવા મડિ છે જ, પછી ભલે માણસ ગમે તેવો પ્રમાદી હોય કે તેમને આપેલી બધી જ સૂચનાઓ ભૂલી ગયો હોય અથવા ત્યારે તે તેને આપવામાં આવેલાં

માર્ગદર્શનને બહુ મહત્વ ન આપે અથવા તો તે ઈતર કામોમાં રોકાયેલો કે વધુ પરોવાયેલો હોય અને સમય ન આપી શકે, અને આ કારણસર ધ્યાન આપવામાં અસમર્થ રહે; પરંતુ અંતે કોઈ પણ સંજોગોમાં તે સ્વામીજીના આદેશોનું પાલન કરવા લાગી જ જાય છે. આની પાછળ કારણ શું છે?

વાચકો બધી જ અવસ્થામાં નિઃસંદેહ જાણતા જ હશે કે હજારો કોષી પિતાઓ, નિરાશ માતાઓ, અસહાય શિશુકવર્ગ, આચાર્યગણ, ભય ઉપજાવનારા અધિકારીઓ તથા કડવી ફરિયાદો કરવાવાળા નેતાઓ પણ દુર્ભાગ્યે હંમેશાં તેમના કરમાન કે આદેશોનું પાલન કરાવવામાં કે જનતાને આકર્ષવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. તેઓ એ સમજી નથી શકતા કે લોકો પાસે તેમના આદેશોનું પાલન કેવી રીતે કરાવી શકાય અને જનતાનું એ તરફ ધ્યાન કેવી રીતે દોરી શકાય? પરંતુ આવા કાર્યકર્તાઓ પાસેથી કે જેમનો લૌકિક જીવન સાથે પરસ્પર કોઈ સંબંધ નથી અને જેમનો ઉદ્દેશ બધાં બંધનોથી માત્ર મુક્ત જ થવાનો છે; એવી એક વિલક્ષણ વ્યક્તિ છે કે જે ખૂબ નજીવો થોડો ઉપદેશ આપે છે, કે સલાહ-સૂચન કરે છે; પરંતુ તેના પાલન માટેની વિધિઓ કે પદ્ધતિઓની ચિંતા કરતો નથી, છતાં થોડા જ સમયમાં જોઈ શકાય છે કે લોકો તેમની સલાહ-સૂચન અનુસાર આચરણનું પાલન કરે છે. આનું રહસ્ય ક્યાં છે? આની વ્યવહારિક ઉપયોગિતાથી આપણે શું સમજી શકીએ છીએ?

મને તો આ માટે એક સમજણ કેળવવાની ફરજ પડી છે કે વ્યક્તિના જીવનમાં કથની અને કરણીના અંતરમાં જ આનું ગૂઢ રહસ્ય છુપાયેલું છે. લોકો કેવળ કોઈ વ્યક્તિના શબ્દોને સાંભળીને જ કામ કરવા માટે પ્રેરિત નથી થતા; પરંતુ જેમનું આચરણ તેમના કથન અનુસાર છે; તેનું અજાણતાં જ પાલન કરવા મડિ છે. વાણી અનુસાર આચરણ કરવાવાળી વ્યક્તિ સામે ખૂબ અડિયલ અને અહંકારી વ્યક્તિ પણ નતમસ્તક થઈ જાય છે. દા.ત. પોતાની જાતને જ આદર્શરૂપે પ્રસ્તુત કરવામાં જ તે પ્રમાણે કાર્ય

કરાવવાની રીત છે. જેઓ માત્ર ઉપદેશ જ કરે છે અને જે સ્વભાવ અનુસાર સતત નિઃસ્વાર્થરૂપે બધાં જ પ્રાણીઓમાં સમદષ્ટિથી સેવા કરે છે - તે બંનેમાં બહુ મોટો તફાવત છે. આ વિષય સંબંધી ઉપદેશ સલાહ-સૂચનો અને તેનું પાલન કરાવવા સંબંધી ગંભીર સમસ્યાની સમીક્ષા કરવાથી આની સાથે સંકળાયેલા સૌ વડીલો, ઉપદેશકો, શિક્ષકો અને નેતાગણને ચોક્કસ બહુ જ સહાયતા મળી રહેશે.

આધુનિક યુગના ચમત્કારી પુરુષ પૂજ્ય બાપુજી મહાત્મા ગાંધીજીની રાજનૈતિક અને સામાજિક નીતિમત્તાની જે કંઈ ઉપલબ્ધિ છે તેની પૃષ્ઠભૂમિમાં આ જ એક નિયમ ક્રિયાશીલ છે. લાખો લોકોના હૃદયમાં તેમના નામનો પ્રભાવ છે અને તેમને એક શક્તિ સ્વરૂપે ઓળખવામાં આવે છે. આ ઉલ્લેખનીય ઉપલબ્ધિ માટે જીવનની સમરસતા અને પરમ નિષ્કપટતા જ પ્રમુખ કારણ રહ્યાં છે. નાનામાં નાના કાર્યને પણ પૂજનું રૂપ આપવું તે તેમના જીવનનું પ્રભાવકારી અંગ છે.

કહેવામાં આવે છે કે જ્યારે તેમના સુપુત્ર દેવદાસ ગાંધીનું લગ્ન સુવિધ્યાત રાજઓપાલાચારીનાં સુપુત્રી સાથે થયું, તો વિવાહ-સંસ્કાર પછી પહેલું કાર્ય ઝાડુ અને ટોપલી લઈને તે સ્થળના થોડા ભાગમાં સફાઈ કરવાનું હતું. વરના પિતા તરફથી વિવાહ સંસ્કાર નિમિત્તે નવદંપતી માટે આ જ શુભ ભેટ હતી. સેવાગ્રામના આ મહાન સંત સ્વયં તે આદર્શોની જીવંત મૂર્તિ છે અને તેનો પ્રચાર તેઓ સ્વયં કરે છે.

બરાબર આ જ વિશેષતા આનંદ કુટીરના ગતિશીલ સંતની વિભિન્ન પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓમાં પ્રગટ થાય છે. મને પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો કે સ્વામીજી માટે નૈતિક તથા આધ્યાત્મિક સત્ય કેવળ માત્ર ધર્મગ્રંથોની શોભા વધારવા માટેનાં વાક્ય જ માત્ર નથી, પરંતુ પોતાનાં જીવનની કથની અને કરણીમાં એકતા પ્રમાણિત કરવાનું તથ્ય હોય છે. વ્યક્તિ જે ઉપદેશ અને શિક્ષાઓ જેમને પણ સંભળાવવા માગે છે કે તેનું પાલન કરાવવા માગે છે, તેનું મૂર્તિમાન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ પોતે જ બનવું જોઈએ. ત્યારે જ દિવસ પછી જેમ રાત્રિ આવે છે તેમ જગત તેમને અનુસરશે નહીં તો કથાવાચક બ્રાહ્મણની જેમ આજ્ઞાપાલન કરાવવાની આજ્ઞા રાખવી તે વ્યર્થ જ જશે.

એવું સાંભળવામાં આવ્યું છે કે કર્ણાટકના એક ધંધાદારી કથાકાર બ્રાહ્મણને એક દિવસ દૈનિક શ્રોતાઓમાંથી એક પ્રશ્નસકે શાકભાજીની ટોપલી ભેટ આપી. ભેટમાં મળેલાં શાકભાજીમાં મુંદર તાજું મોટું રીંગણ પણ હતું. પંડિતે ઘરે જઈને તેની કુવડ ઘરવાળીને ટોપલી આપતાં કહ્યું; “આમાંના રીંગણની સ્વાદિષ્ટ કઠી બનાવો.” હવે વાત એમ હતી કે એક દિવસ પહેલાં જ પંડિતજીએ કથામાં અનેક વસ્તુ વિષયોના ગુણ-અવગુણનું વર્ણન કરતાં રીંગણને રોજબરોજની રસોઈમાં નહીં વાપરવાની સલાહ પણ આપી હતી; કહ્યું હતું કે, “રીંગણાં માણસમાં તામસિક ગુણો વધારે છે.” તેમની પત્ની જે તે દિવસે કથામાં ઉપસ્થિત હતી. તેણે આ બધી વાત સાંભળી હતી. તેણે સાહસપૂર્વક પંડિતજીને શાન્નકથનનું સ્મરણ કરાવ્યું. તે જ શણે ક્રોધમાં આવીને બ્રાહ્મણે બૂમ પાડીને કહ્યું; “નારી! શું તું મને ધર્મનું જ્ઞાન આપવા માગે છે! સાંભળો! ગ્રંથમાં જેમાં રીંગણાંનું વર્ણન છે તેનો ઉપયોગ ન કરવો જોઈએ; આ ટોપલીમાં રીંગણ છે તેનો નહીં !!! માટે જલદીથી ટોપલીનાં રીંગણની રસોઈ કરો!”

શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ પણ પોતાની ચર્ચામાં આવી જ રીતે આવા પ્રકારના લોકો વિષે અનોખી રીતે સમજાવતા હતા કે કેવળ માત્ર શાસ્ત્રીય જ્ઞાનથી કોઈ લાભ નથી. આવા કહેવાતા બ્રાહ્મ ત્યાગ અને વિવેકથી સંપન્ન વિદ્વાન સમક્ષ હું પણ નિરુત્સાહી થઈ જાઉં છું. આવા જો કોઈ માત્ર શાસ્ત્રીય પંડિત હોય તો મારી દષ્ટિમાં તે કૂતરાં કે બકરીથી વધુ કંઈ નથી.

સ્વામીજી પૂર્ણ યોગ્યતા સાથે પોતાના લેખોમાં વર્ણિત વિચારો અને વચનોને નિરંતર તથા યથાશક્તિ પોતાનાં કાર્યોમાં ચરિતાર્થ કરે છે. આ જ કારણથી તેમનાં વચનોનું ઉલ્લંઘન અન્ય વ્યક્તિઓ માટે અસંભવ જ થઈ જાય છે. સ્વામીજીથી પ્રાપ્ત થતાં વ્યક્તિગત સલાહ અને સૂચનો જીવંત, અધિકારપૂર્ણ છતાં મૂક હોય છે. તેમનામાં ‘પાસ્ટ્યુઅર’ સંસ્થા કે ‘મે એન્ડ બેકર્સ’ દ્વારા આવેલા સૂચના જેવી અપ્રતિરોધી સાંત્વના એક દૃઢ વિશ્વાસ પાત્રતા હોય છે.

□ ‘પ્રકાશપુંજ’માંથી સાભાર

DIN - DO IT NOW.

- શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

વિક્રમ સંવત ૨૦૭૪ના નૂતન વર્ષના પ્રાંગણમાં આપણે નવી આશાઓ અને તે પૂર્ણ કરવા માટે નવા પડકારો ઝીલવા માટે સક્ષમ થઈ પ્રવેશ્યા છીએ ત્યારે આ વર્ષનો આપણો સંકલ્પ શું? સદ્ગુરુદેવ સ્વામી શ્રી શિવાનંદજી મહારાજે આપણને એક મહત્વનું સૂત્ર આપ્યું છે - તદ્દનુસાર આપણે સંકલ્પ કરીએ - DIN-DO IT NOW. અત્યારે જ કરો. અભયડી કરો. આ આખા વર્ષ માટે આપણા જીવનનો આ પ્રધાનસૂર બની જવો જોઈએ.

બાહ્ય સંસારમાં તો સતત સંઘર્ષ, વિરોધ અને કુસંપ રહ્યા જ કરે છે. આવા બાહ્ય જગત સાથે જ જો આપણે હંમેશાં સંસર્ગમાં રહીશું, એના જ વિચારો ક્યાં કરીશું તો આપણે તેનાથી અલિપ્ત કેવી રીતે થઈશું? આપણા કરવા યોગ્ય કાર્યો ક્યારે કરીશું? માટે જ DIN. ક્રિયાશીલ બનીએ. સમયનો સદુપયોગ કરવાથી અને શુભ કાર્યોને તરત જ અમલમાં મૂકવાથી મગજની ક્ષમતામાં પણ વૃદ્ધિ થાય છે, જેના કારણે આપણી સ્મરણશક્તિ સુધરે છે, આપણે કુશળતા પ્રાપ્ત કરીએ છીએ. આપણામાં દૂરંદેશીપણું, સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરવાની શક્તિ, ધારણા, બુદ્ધિ, પ્રજ્ઞા વગેરે માનસિક શક્તિઓ વિકાસ પામે છે અને આપણે તદ્દુરસ્ત આયુષ્ય ભોગવવા સમર્થ થઈએ છીએ. જે આપણા જીવનમાં આનંદ, શાંતિ અને પ્રકાશ ફેલાવે છે. આપણું સદા શુભ જ થાય છે. આપણું જીવન સુમધુર અને એક સુસ્વર સંગીતની જેમ નિર્મળપણે પ્રવાહિત થયા કરે છે અને આનંદથી જીવન જીવવાની કલા આપણને હસ્તગત થાય છે. માટે જ - DIN. જે કામ આજ કરવું શક્ય હોય તેને કાલ પર ના રાખીએ. હંમેશા સક્રિય અને સ્ફૂર્તિપૂર્ણ રહીએ.

સદ્ગુરુદેવ સ્વામી શ્રી શિવાનંદજી મહારાજ હંમેશાં કહેતા - 'કોઈ પણ કામ કાલે નહીં, આજે નહીં, અત્યારે જ શરૂ કરો. પછી કરીશું, પછી થશે એ વાતમાં કંઈ

માલ નથી. Time and Tide wait for none. સમય કોઈની રાહ જોતો નથી. માટે ઈચ્છા થાય કે તરત જ તે શરૂ કરવું જોઈએ, નહીં તો પછી ઈચ્છા નબળી પડતી જાય છે અને છેવટે તે શીલ્પ થઈ જાય છે. પરિણામ એ આવે છે કે કામ કામની જગ્યાએ રહી જાય છે. કામ કંઈ થતું જ નથી.'

પરમ પૂજ્ય સ્વામી શ્રી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ DIN સાથે બીજા સિદ્ધાંતનું પણ ચુસ્તપણે પાલન કરવા કહે છે, કોઈ પણ કામ, નાનું હોય કે મોટું, પણ તે સારી રીતે જ થવું જોઈએ. વેક ઉતારવા પૂરતું કે મન વગર, કરવા ખાતર કામ થાય તે તેમને બિલકુલ પસંદ નથી. કામ વ્યવસ્થિત થવું જોઈએ અને તે પણ હૃદયપૂર્વક-આ એમનો જીવનમંત્ર છે.

આ વિશાળ વિશ્વમાં આપણે માનવો પ્રકૃતિના બધાં નિયમો અને કાયદાઓનો ભંગ કરી મરજી પ્રમાણે વર્તીએ છીએ અને સ્વચ્છંદી તથા વિસંવાદીભર્યું જીવન જીવી સ્વેચ્છાપૂર્વક સમયનો કુરુપયોગ કરીએ છીએ, વિલાસી અને પ્રમાદી જીવન ગાળીએ છીએ અને પછી રોગ તથા નિર્બળતાનો ભોગ થઈ પડીએ છીએ ત્યારે આશ્ચર્ય વ્યક્ત કરીએ છીએ. માટે જ ગુરુભગવાન શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજ કહેતા - 'કોઈ પણ કાર્યમાં ઠીલ એ સમયનો ચોર છે. આવતી કાલ ક્યારેય નહીં આવે. કોઈ પણ વસ્તુ માટે આવતી કાલ એ ઘણું મોડું છે. જે મદદ અને મોક્ષ આવતી કાલમાં જુએ છે તે આજે સતત પતન પામશે. ઘણા લોકો કહે છે, હું કાલથી વહેલો ઊંડીશ, કાલે પ્રાર્થના અને ધ્યાન કરીશ પણ સમજુ માણસ આજે જ વહેલો ઊંડે છે, પ્રાર્થના અને ધ્યાન આજે જ કરે છે. તેની ઈચ્છા આજે જ પૂરી કરે છે અને બલ, શાંતિ અને વિજય પ્રાપ્ત કરે છે. માટે જ આપણે આજે સવારે કરી શકીએ તેને સાંજ પર મુલતવી

નહીં રાખવું. માત્ર પ્રમાદીના કેલેન્ડરમાં 'આવતી કાલ' હોય છે.'

આજસ કરવાથી આપણા વિચારો અને સંકલ્પોને અમલમાં મૂકવામાં ઢીલ થાય છે, જે આપણા સંકલ્પબળને નબળું બનાવે છે અને સોનેરી તકો સરી જાય છે. છેલ્લે સરિયામ નિષ્ફળતા મળે છે. પછી ભલે તે માટે આપણે પરિસ્થિતિ કે અન્ય વ્યક્તિઓને જવાબદાર ગણીએ અને તેમના ઉપર દોષારોપણ કરીએ, પરંતુ મૂળમાં આપણી જ આજસની વૃત્તિ છે. માટે જ આપણા જીવનમાં યાદ રાખવા તેમજ આવરવા માટે એક મુદ્દાલેખ છે - DIN.

સમયના બે વિભાગો છે - સક્રિય સમય અને નિષ્ક્રિય સમય. જે સમય ઉપયોગી કામમાં જાય તે સક્રિય અને જે સમય નકામો જાય તે નિષ્ક્રિય. તેથી જેમ બને તેમ સમયને જીવંત રાખવાની કોશિશ કરીએ. જે સમયને જીવંત અને સક્રિય બનાવીશું તો તે આપણી પ્રગતિનું પગથિયું બનશે.

આપણે એકાંતમાં બેસી સ્વસ્થ ચિત્તથી અંતરમાં ઊંડા ચિંતરી વિચાર કરીએ કે જે સમય આપણે ભોગો ભોગવવામાં વ્યતીત કર્યો છે તે સમયમાં આપણે ભોગોને ભોગવ્યા કે ભોગોએ આપણને ભોગવ્યા? આપણે સંપત્તિ અને સત્તા ભોગવી કે સંપત્તિ અને સત્તાએ આપણને ભોગવ્યા અને આપણો ભોગ લીધો? ભતૂહરિ મહારાજે અનુભવસિદ્ધ વાત કરી છે. 'અમે ભોગો તો ન ભોગવી શક્યા, પરંતુ અમે જ ભોગવાઈ ગયા. કૂતરું સૂકા હાડકાને ચૂસતી વખતે એમ માને છે કે સૂકા હાડકામાંથી લોહી નીતરે છે, પરંતુ એને ખબર નથી કે પોતાનું જડખું છોલાય

છે અને એમાંથી લોહી નીકળે છે.' કાળનો પ્રવાહ ચાલુ જ છે. સતયુગ પછી ત્રેતા, દ્વાપર અને કળિયુગ, સોમવાર પછી મંગળવાર, બુધવાર, પંદરમી તારીખ પછી સોળમી, સત્તરમી તારીખ, આસો મહિના પછી કારતક, માગશર, ૨૦૧૭ના વર્ષ પછી ૨૦૧૮, ૨૦૧૯ એમ યુગ, વાર, તિથિ મહિનો, વર્ષ વગેરે સમયના પ્રવાહમાં દોડવા જ કરે છે. આપણે પણ કાળના પ્રવાહમાં તણાતા જઈએ છીએ ત્યારે આપણું કર્તવ્ય શું? શું આપણે જીવનમાં ખાવા, ઊંઘવા કે વાતો કરવા સિવાય બીજું કોઈ કામ નથી? આ ભૌતિક જગત કેટલું દુઃખદાયી છે? શું આપણે જ્યાં શાશ્વત સૂર્યપ્રકાશ છે, સંપૂર્ણ સલામતી છે, સંપૂર્ણ શાંતિ છે એવા સ્થાનને મેળવવા અંતપૂર્વક પ્રયત્ન ન કરવો જોઈએ? માટે જ - DIN.

મરતાં સુધી તુષ્ટાઓ જીવ્યાં ધવાની નથી. યયાતિ રાજાએ પોતાના દીકરા પાસેથી યૌવન પ્રાપ્ત કરી અનેક વર્ષ સુધી સંસાર ભોગવ્યો. શરીર જીર્ણરીર્ણ થઈ ગયું પણ તુષ્ટા જીવ્યાં ના થઈ. છેવટે તેમણે દુનિયાના લોકોને પોતાનો જાત અનુભવ જણાવ્યો કે અગ્નિમાં જેમ ઘી હોમતા જાવ તેમ અગ્નિ શાંત ધવાના બદલે વધારે ભડકશે તેમ કામનાઓ અને વાસનાઓ ભોગવતાં વધતી જશે, શાંત નહીં થાય. માટે સમયનો સદુપયોગ કરીએ. સુરુના ચરણોમાં બેસીને જીવનનું પરમોચ્ચ ધ્યેય જાણીએ અને તે દિશામાં અગ્રસર થઈએ-DIN. પ્રભુને પ્રાર્થના કરીએ કે આ નવા વર્ષ-હે પ્રભુ ! અસત્યો માંહેથી પરમ સત્યે તું લઈ જા. ઊંડા અંધારેથી પરમ તેજ તું લઈ જા. મહામૃત્યુમાંથી અમૃત સમીપે નાથ તું લઈ જા.

આત્મ-વિશ્લેષણ

જીવનનું લક્ષ્ય શું છે? હું પ્રકાશના કે અંધકારના પથને અનુસરી રહ્યો છું? શું આ જગતનાં ઈન્દ્રિયનાં સુખો મનુષ્યને સાચું સુખ અને શાંતિ આપે છે? મારાં કૃત્યો બીજાને સુખી કરે છે કે તેમને દુઃખી અને શોકાતુર બનાવે છે? તમારા બધા જ વિચારો અને કૃત્યો પર આ રીતે વિચાર કરો અને તે તમને ઉદાત્ત બનાવે છે કે કેમ તે જુઓ.

- સ્વામી શિવાનંદ

વૃત્તાંત

● તા. ૧-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : અમદાવાદ નગરી ગૌરાન્વિત થઈ છે, કારણકે આ શહેરમાં ૧૦૨થી વધુ શતક રક્તદાતાઓ થયા છે. ઈન્ડિયન રેડ ક્રોસના ઉપક્રમે અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસીએશનના પ્રાગલ્ભમાં આજરોજ બધા જ શતક રક્તદાતાઓનું સ્નેહ મિલન થયું. આ પ્રસંગે ગુજરાત રાજ્યના આદરણીય રાજ્યપાલ શ્રી ઓમપ્રકાશ કોહલીજી પણ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. પ્રસંગોપાત ૩૫ રક્તદાતાઓએ પણ રક્તદાન કર્યું, જેમાંના મોટા ભાગના દાતાઓ ૧૫૦થી વધુ વખત રક્તદાન કરી ચૂકેલા હતા. સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંયોજન ઈન્ડિયન રેડ ક્રોસના ભૂતપૂર્વ પ્રમુખ શ્રી મુકેશ પટેલે કર્યું હતું. તેઓ એ પણ આ પ્રસંગે ૧૫૧મી વાર રક્તદાન કર્યું.

● અમદાવાદનું સુપ્રસિદ્ધ ભોજનાલય અને પુરાતત્વ સંરક્ષકસ્થાનના બેનમૂન સ્વભાવિ શિલાલા ખાતે દર વર્ષે 'ગાંધી મિત્ર એવોર્ડ' પ્રદાનનું આયોજન કરવામાં આવે છે.

● આ વર્ષે પણ આ સમારંભનું ઉદ્ઘાટન ગુજરાત રાજ્યના સન્માનનીય રાજ્યપાલ મહોદય શ્રી ઓમપ્રકાશ કોહલીજીના વરદ્ હસ્તે થયું. પૂજ્ય સ્વામીજી આ પ્રસંગે વિશેષ અભિધિરૂપે ઉપસ્થિત રહ્યા.

● તા. ૨-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : આજરોજ પૂજ્ય બાપુજી મહાત્મા ગાંધીજીનો ૧૩૦મો પ્રાગટ્ય દિવસ હતો. સાબરમતી આશ્રમ ખાતે સર્વધર્મ પ્રાર્થનાનો પ્રારંભ વેદ મંત્રોથી પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજે કર્યો, જેમાં બધા જ ધર્મના મોવડીઓએ ઉપસ્થિત રહી કોમી એકતાનું બાપુજીનું સ્વપ્ન સાર્વક કર્યું.

● અમદાવાદ શહેરના સુપ્રસિદ્ધ દૈનિક 'નવગુજરાત સમય'ના સૌજન્યથી દર વર્ષે બીજા ઓક્ટોબરે પૂજ્ય બાપુજી મહાત્મા ગાંધીજીના કોચરબ આશ્રમ ખાતે વિશિષ્ટ સેવા સન્માનનો કાર્યક્રમ આયોજાય છે. આ વર્ષે પણ અનેક મહાનુભાવીનાં સન્માન પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના વરદ હસ્તે થયાં. યશચિત્રોના ગાયકો શ્રી પાર્શ્વ ગોહેલ અને સુપ્રસિદ્ધ કાર્યક્રમ "ઊલટા ચરમાં"ના કલાકારો પણ આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંકલન

અને સંચાલન 'નવગુજરાત સમય'ના પ્રધાન તંત્રીશ્રી અજય ઉમટજીએ કર્યું હતું.

● તા. ૭-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસીએશન છેલ્લાં ૨૫ વર્ષથી મેનેજમેન્ટ સપ્તાહ (શાનયજ્ઞ)નું આયોજન કરે છે. આ વર્ષે તેનો પ્રારંભ ઉજ્જવ ઓક્ટોબરે, BAPSના યુવા સન્માસી શ્રી સાધુ બ્રહ્મવિહારીદાસ, સુપ્રસિદ્ધ વક્તા બ્રહ્માકુમારી દીદી શિવાનીજી, વડોદરાના મેનેજમેન્ટ ગુરુ શ્રી નારાયણજી, 'મૌજમેં રહો'ના શ્રી સ્વામી અનુભવાનંદજી મહારાજ અને આ મેનેજમેન્ટ શાનયજ્ઞના રજતજર્પતી પર્વનું સમાપન પૂજ્યશ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના ઉદ્બોધનથી થયું. પૂજ્ય સ્વામીજીના પ્રવચન પાછી શિવાનંદ આશ્રમના યોગશિક્ષકો દ્વારા દર્શનીય યોગાસનોનું પ્રદર્શન કરવામાં આવ્યું.

● તા. ૮-૧૦-૨૦૧૭, ભરૂચ-અંકલેશ્વર : અંકલેશ્વરની સુપ્રસિદ્ધ સંસ્થા "પુસ્તક વાચકોનું સુજ્ઞ મંડળ" 'Book Readers Forum'ની એક્સોમી સભાને પૂજ્ય સ્વામીજીએ સંબોધિત કરી હતી. આજરોજ આ સભાની ૨૦૦મી મિટિંગને પૂજ્ય સ્વામીજીએ સંબોધિત કરી. અંકલેશ્વર જતાં પૂર્વે દિવ્ય જીવન સંઘ, ભરૂચના દિવંગત શ્રી મહેન્દ્રભાઈ શ્રીક પરિવારને ત્યાં પણ સત્સંજ કર્યો હતો.

● તા. ૧૨-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : 'વિશ્વ દષ્ટિ દિવસ' નિમિત્તે શહેરના સંતો અને શાળા-કોલેજોના હજારો યુવક-યુવતીઓ આજરોજ અમદાવાદના ગાંધીગ્રામ રેલવે સ્ટેશનથી નવરંગપુરાની માઉન્ટકાર્મલ સ્કૂલ સુધી 'આંખે પાટા બાંધીને ચાલ્યાં હતાં. સભાના સમાપનમાં પૂજ્ય સ્વામીજીએ ઉદ્બોધન કરતાં કહ્યું, 'આંખે પાટા બાંધીને ચાલવાનો આ એક અદ્ભુત અનુભવ હતો. આપણે કઈ દિશામાં, કયા માર્ગે જઈએ છીએ તેની કંઈ ખબર નથી. જે વ્યક્તિ હાથ પકડીને ચલાવે છે, જરૂર હોય ત્યાં રોકે છે તેના ઉપર ભરોસો કરીને ચાલવાનો એક વિશેષ આનંદ આંતરદષ્ટિને ઉજ્જગર કરી ગયો. એક સાધારણ વ્યક્તિ

આપણો હાથ પકડે તેના ઉપર આપણે ભરોસો રાખીએ છીએ તો પરમાત્માને આપણો હાથ સોંપી દીધા પછી તેના ઉપર ભરોસો કેમ રાખી શકતા નથી?

“મૃત્યુ પછી આંખોનું દાન કરો, તેનાથી ભે વ્યક્તિને નેત્ર જ્યોતિ મળશે. યૌવનમાં રક્તદાન, મૃત્યુ પછી ચક્ષુદાન અને સંભવ હોય તો દેહદાન કરો. આમ થાય તો ખરા અર્થમાં આપણે આપણું માનવ જીવન સાર્થક કરી શકીએ.”

આ યાત્રામાં ખ્રિસ્તી પરિવારોના ગુજરાત ખાતેના વડા આર્થ બિશપ શ્રી થોમસ મેકવાન અને સમગ્ર કર્મક્રમના સંયોજક હાથર ટાઈટસ ડી.કોસ્ટા પણ જોડાયા હતા.

● તા. ૧૫-૧૦-૨૦૧૭, આણંદ-વિધાનગર : લાયન્સ ક્લબ ડિસ્ટ્રિક્ટ ૩૨૩૨ના ગવર્નર શ્રી અને ખેડા, વડોદરા, પંચમહાલ જિલ્લાની તમામ ક્લબોની એક વાર્ષિક સભા “ક્લબોનું જતન કરીએ” વિષય પર ચર્ચા કરવા સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ સ્પાર્ટ્સ ભવન GIDC વિધાનગર, આણંદ ખાતે મળી. આ પ્રસંગે પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજને પ્રેરણાસ્પદ પ્રવચન માટે નિમંત્રવામાં આવ્યા. પોતાનાં ૫૦ મિનિટનાં પ્રવચનમાં લાયન્સ ક્લબનાં પ્રમુખ હેતુ “We Serve” ઉપર સ્વામીજીએ પ્રકાશ પાડ્યો. પૂજ્ય સ્વામીજીએ કહ્યું, ‘જ્યાં સુધી અહં શૂન્યતા નહીં થાય ત્યાં સુધી સંસ્થાઓનો ઉત્કર્ષ સંભવ નથી, Commitment, Dedication, Devotion અને Determination હોય ત્યારે સંસ્થાઓનું સંચાલન થઈ શકે. માત્ર સત્તા અને અહંકારનાં પોષણ સાથે જોડાયેલા લોકોથી કદીયે સંસ્થાઓ ચાલતી નથી. તમામ નૂતન આગતુકોને સ્નેહ આપો. તેમનાં હૃદયમાં સંસ્થા અને સંચાલકો પ્રત્યે નિષ્ઠા ઉત્પન્ન કરો. તે પરસ્પર સન્માનથી જ સંભવી શકશે.’ આ કાર્યક્રમમાં જતાં પૂર્વે પૂજ્ય સ્વામીજી અનુપમ મિશન પધાર્યા. સંતોનાં ઉમળક ભર્યા સ્વાગત અને અભ્યાસર પછી અનુપમ ઈન્ડસ્ટ્રીમાં પણ સ્વામીજીએ પગલાં ક્યાં.

● તા. ૧૭-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : આજરોજ આશ્રમનાં સુપ્રસિદ્ધ શ્રી અષ્ટલક્ષ્મી ભવન ખાતે શ્રી ‘ધન’ પૂજામાં એકસો ઈપતી જોડાયાં. શ્રીયંત્રની પૂજામાં પૂજ્ય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી, શ્રી સ્વામી કમલાનંદજી, આશ્રમની કારોબારી સમિતિના મુખ્યેચ્છક સભ્ય તથા ‘પ્રિન્ટ વિઝન’ના માલિક શ્રી યજ્ઞેશભાઈ પંડ્યા પણ જોડાયા હતા.

● તા. ૨૦-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : આજરોજ દીપાવલિ નિમિત્તે શિવાનંદ આશ્રમના શ્રીશ્રીશ્રી અષ્ટલક્ષ્મી આદિશક્તિ પીઠ ખાતે ‘મહાઅન્નકૂટ’નું ભવ્ય અને દિવ્ય આયોજન થયું. રાત્રે ૮૫૦ ભક્તોએ પ્રસાદ પ્રહણ કર્યો અને બેસતા વર્ષની સવારે નારાયણ સેવા રૂપે ૧૦૦૦ ઉપરાંત પરિવારોને અડધો કિલો મીઠાઈ તથા એક-એક કિલો ફરસાણનું પ્રસાદનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું.

આશ્રમને ખૂબ જ સુંદર રીતે દીપકોથી શણગારવામાં આવેલ હતો. બેસતા વર્ષે સવારથી મોડી રાત્રિ સુધી પૂજ્ય સ્વામીજી મંદિરમાં બિરાજ્યા, દસ હજારથી વધુ ભક્તોએ આખાથે દિવસ દરમ્યાન શ્રીશ્રીશ્રી અષ્ટલક્ષ્મી પીઠ અને પૂજ્ય સ્વામીજીનાં દર્શનનો લાભ લીધો.

● તા. ૨૧-૧૦-૨૦૧૭ થી તા. ૨૭-૧૦-૨૦૧૭, અમદાવાદ : ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘના દિવંગત ટ્રસ્ટી આદરણીય ડો. નરેનભાઈ જોષી, તેમનાં ધર્મપત્ની શ્રીમતી વીરભાબાબહેન અને પુત્ર શ્રી ચિદંબરમ્ના પવિત્ર સ્મરણાર્થે ડોક્ટર નરેનભાઈની બંને સુપુત્રીઓ શ્રીમતી કલ્પનાબહેન પંડ્યા અને શ્રીમતી શૈલજા ગાયત્રી દવે દ્વારા શ્રીમદ્ ભાગવત સપ્તાહનું આયોજન શિવાનંદ આશ્રમ ખાતે કરવામાં આવ્યું.

તા. ૨૧-૧૦-૨૦૧૭ની બપોરે પોથીયાત્રા પછી દરરોજ કથા ૩.૩૦ થી ૭.૦૦ વાગ્યા સુધી પ્રયોજાઈ. શ્રી નૃસિંહ પ્રાકટય, શ્રીરામકથા, શ્રીકૃષ્ણજન્મ, રુદ્રિમણી વિવાહ ઇત્યાદિ પ્રસંગ ધામધૂમથી ઊજવાયા. તા. ૨૭-૧૦-૨૦૧૭ના રોજ મહાપ્રસાદ સાથે કથાનું સમાપન થયું.

● તા. ૨૮-૧૦-૨૦૧૭, દિલ્હી-કરનાલ : આજરોજ સવારે પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ તથા કથાનું ગાયક તથા વાદ્યમંડળ અમદાવાદ-દિલ્હી થઈને કરનાલ પધાર્યું. દિલ્હી એરપોર્ટ પર ભક્તો સાથે સત્સંગ થયો.

● તા. ૨૯-૧૦-૨૦૧૭, કરનાલ : કરનાલ (હરિયાણા)ના સુપ્રસિદ્ધ કર્જેશ્વર મંદિર ખાતે આજરોજથી પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજશ્રીની વ્યાસપીઠે ભાગવત કથાનો મંગળ પ્રારંભ થયો. સવારે કર્જેની નગર કરનાલ ખાતે ભવ્ય શોભાયાત્રાનું આયોજન થયું. આ કથા કારતક સુદ પૂર્ણિમા, જ નવેમ્બર સુધી ચાલશે.

આધુનિકતા, પરંપરા
અને વિશ્વાસનો પર્યાય...

SUVARNAKALA[®]

Gold, Diamond & Jadtar Jewellery
BIS Approved Jeweller

અમદાવાદ

સી.જી. રોડ | સેટેલાઈટ
"નેશનલ પ્લાઝા" | "વીનસ એમેડીયસ"
લાલ બંગલાની સામે, | બોધપુર ચાર રસ્તા BRTS બસ સ્ટેન્ડ સામે
સી.જી. રોડ, અમદાવાદ-૬ | સેટેલાઈટ, અમદાવાદ-૧૫

સ્વાદ અને ગુણવત્તાની પરંપરા

શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તાની પરંપરા દ્વારા દેશ-વિદેશના અસંખ્ય ગ્રાહકો સુધી પહોંચવાનો અમારો નિર્ધાર છે.
ભારતીયતાનું સ્વાદ સભર ગૌરવ!

મસાલા • ઈન્સ્ટન્ટ મિક્સ • પ્લેન્ડેડ મસાલા • હિંગ વગેરેની વિશાળ શ્રેણી અને પેક સાઈઝ

રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ પ્રા.લિ.

સ્પાઈસ વર્લ્ડ, સરખેવ-બાવળા હાઈવે, સાંગોદર-૩૮૨ ૨૧૩, અમદાવાદ. • www.ramdevfood.com

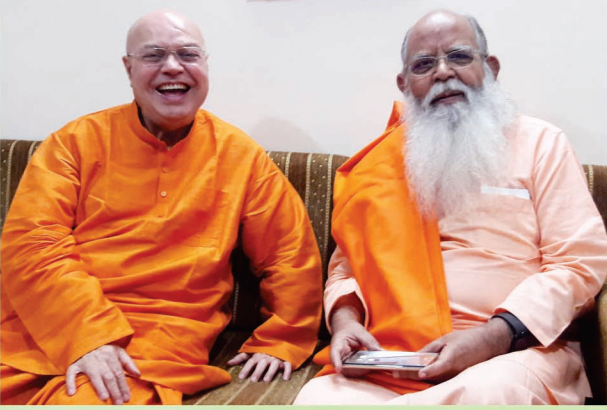

અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ સપ્તાહના રજતજયંતી પ્રસંગે પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીનું બહુમાન. (તા. ૭-૧૦-૨૦૧૭)

અનુપમ મિશન, મોગરી (આણંદ) ખાતે પૂજ્ય સ્વામીજીનું બોરસલીનો છોડ આપીને સ્નેહ સ્વાગત.

લાભ પાંચમના પવિત્ર દિવસે પૂજ્યપાદ શ્રીમત્ સ્વામી અનુભવાનંદજી મહારાજનું શિવાનંદ આશ્રમમાં પદાર્પણ. (તા. ૨૬-૧૦-૨૦૧૭)

ગાંધીઆશ્રમ (કોચરબ) ખાતે પૂજ્ય બાપુજી મહાત્મા ગાંધીજીના ૧૩૦મા જન્મજયંતી પ્રસંગે ભાવનગર યુનિવર્સિટીના ભૂતપૂર્વ વાઈસ ચાન્સેલર શ્રી વિદ્યુત જોષીજીનું પૂજ્ય સ્વામીજીના વરદ હસ્તે બહુમાન. કાર્યક્રમનું આયોજન “નવગુજરાત સમય” દૈનિક. (તા. ૨-૧૦-૨૦૧૭)

અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ વીકના રજતજયંતી પ્રસંગે શિવાનંદ આશ્રમના યોગશિક્ષકો દ્વારા યોગ નિદર્શન. (તા. ૭-૧૦-૨૦૧૭)

ગુજરાતના આદરણીય રાજ્યપાલ શ્રી ઓમપ્રકાશ કોહલીજીની ઉપસ્થિતિમાં ઈન્ડિયન રેડ ક્રોસ દ્વારા આયોજિત શતક રક્તદાતાઓનું એ.એમ.એ. ખાતે સ્નેહમિલન (તા. ૧-૧૦-૨૦૧૭)

અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશન ખાતે તેમના રજતજયંતી સમારોહમાં પૂજ્ય સ્વામીજી દ્વારા સંબોધન. (તા. ૭-૧૦-૨૦૧૭)

‘વિશ્વ દૃષ્ટિ દિવસ’ નિમિત્તે અમદાવાદ ખાતે આયોજિત “નેત્રો બંધ રાખીને” ચાલવાના અદ્ભુત પ્રયોગમાં પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીમહારાજનું નેતૃત્વ. (તા. ૧૨-૧૦-૨૦૧૭)

ધનતેરસ પૂજા, શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ (તા. ૧૭-૧૦-૨૦૧૭)

સમર્પણ

જો તમે સર્વસત્તાધીશ પ્રભુનાં ચરણોમાં તમારું જીવન નિવેદિત કરો તો એ સ્વયં તમારા માટે હાજર થઈ જશે. પછી તો તમારા માટે એ કશું જ બાકી નહીં રાખે. તમને તમામ પાપ, કલંક અને ભૂલો - ક્ષતિઓ માંથી માત્ર મુક્તિ જ નહીં, બલકે મુક્તિ તથા દિવ્ય પૂર્ણતાના વરદાનરૂપે તમને સદા માટે પરમ મુક્તિ આપી શકે. ઈશ્વરનું આ શાશ્વત વચન છે કે: ‘જો તમે તમારું સમર્પણ મને કરશો તો હું મારું વળતું સમર્પણ તમને કરીશ.’

- સ્વામી શિવાનંદ